

Fig. 1. Kirken set fra syd. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The church seen from the south.*

DRIGSTRUP KIRKE

BJERGE HERRED

Anlæggelsen af købstaden Kerteminde (s. 1913) må i sin tid være sket på sognets jorder, og købstadskirken må antages oprindeligt at have været anneks.¹ Senere, fra 1526, omtales Drigstrup dog som *anneks* til Kerteminde.² Dette forhold har bestået lige siden bortset fra 1931–79, da kirken var anneks til Munkebo (s. 4125).³ Kirken var åbenbart viet til de søfarendes helen Skt. Nikolaj (*værnehelgen*),⁴ der også var fremstillet på den senmiddelalderlige *†*højaltertavle. Ved landehjælpen 1524–26 svarede middeltaksten 15 mark.⁵ Fra Kronen erhvervede Erik Banner til Oregård 1679 *patronatsretten* til Drigstrup og Revninge (Bjerger Hrd.),

der begge samme år videresolgtes til Hugo Lützow til Lundsgård (Revninge S.).⁶ Kirken lå til denne herregård, indtil den overgik til *selveje* 15. okt. 1940.⁷

Karl Gustav-krigene 1657–60 trak ødelæggende spor gennem sognet.⁸ Synsforretninger efter krigen 1664–65 vidner om skader på kirkegården (jf. ndf.), mens selve kirken synes at have undgået betydelige overgreb.⁹

Sagn. Beretninger om dødsvarslenende lam er knyttet til kirken. Endvidere fortæltes det om marken nord for kirkegården, at den hjemsøgte af en landmålens genfærd. Ifølge en anden tradition pløjer et genfærd om natten sammesteds.¹⁰

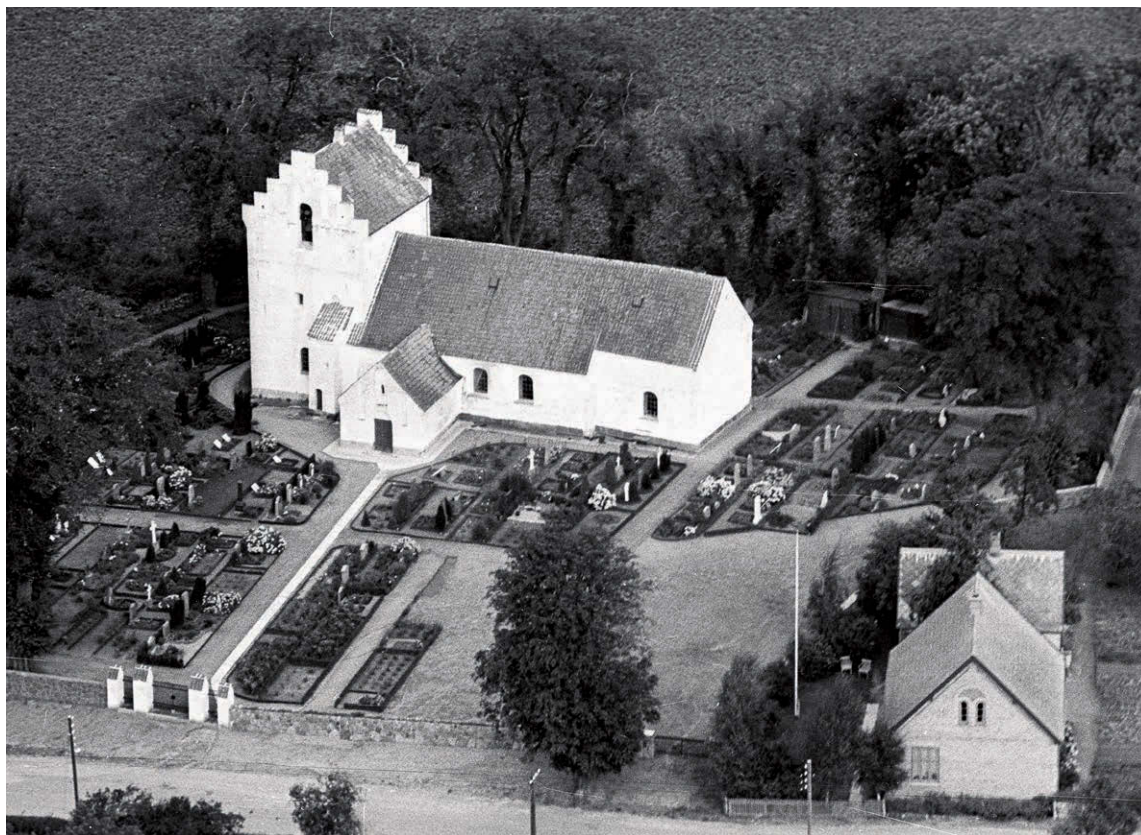

Fig. 2. Luftfoto af Drigstrup Kirke set fra syd. Foto Aalborg Luftfoto 1948-52. I KglBibl. – *Aerial photo of Drigstrup Church seen from the south.*

Kirken er opført højt i terrænet, på nordvestsiden af en af Munkebotangens bakker, omtrent midtvejs mellem Kertinge Nor og Odense Fjord. Den er beliggende i den østlige udkant af landsbyen (jf. fig. 3), centralt i forhold til sognets tre andre landsbyer Over Kærby, Lille Viby og Breg-nør.

Fig. 3. Matrikelkort 1:10.000. Målt af Rasmus Høye. – *Cadastral map.*

Kirkegården blev 1770 beskrevet som 'meget stor og på alle sider større end den behøvedes'.¹¹ En mindre udvidelse fandt sted 1941 ved inddragelse af et stykke i sydøst, hvor en $\ddot{u}$ skole havde stået. Der synes delvist at have været tale om genindtagelse af tidligere kirkegårdsjord.¹²

Hegnet udgøres på nordsiden af kampestensdige og ellers af cementsatte, kløvede kampesten. Langs nordsiden står en *beplantning* af elm og ask.¹³

Hovedindgangen i syd (jf. fig. 2) fra 1937¹⁴ består af fire teglmurede og teglafdækkede piller, med nyere jernfløje. I vest er der to teglmurede fodgængerindgange og østligst i syddiget en køreport med jernfløje hængt på lave, undseelige piller.

I hovedindgangens blinde vestre låge ligger en smedet *kirkerist* (fig. 4), ca. 94×87 cm, bestående af ti stænger med tværstykke nittet til to fladjern. Gruben er ikke bevaret. En tilsvarende *rist* med samme dimensioner lå førhen i den søndre af de

to indgange i vest, men er nu henlagt på loftet over våbenhuset.¹⁵ Begge riste må være anskaffet efter 1664, da to ud af tre kirkeriste fandtes bortstjålne, angiveligt af svenske tropper.¹⁶ Også ÷kirkegårdsmuren led under Karl Gustav-krigene. Den raseredes 1659 af svenske krigsfolk i forbindelse med danske og hollandske troppers landgang ved Kerteminde og behøvede derfor reparation for 20 rigsdaler.¹⁷ Formentlig af samme grund måtte ÷kirkegårdsporten 1665 genopføres i tømmer.¹⁸ Hovedindgangen havde tømret port indtil 1937.¹⁴

Et *kapel* opførtes o. 1925 i kirkegårdens sydvesthjørne. Bygningen, i (hvidtede) tegl og med teglhængt sadeltag, blev 1971-72 udvidet med toilet og fyrrum, mens en mandskabsbygning o. 2000 tilbyggedes i vest med forskudt grundplan.¹⁹ Et *spøjtehus* står lige uden for det søndre dige.

÷*Bygninger*. En ÷kirkelade, der stod i skellet, kendes 1589²⁰ og må være nedrevet kort før 1667, da Jens Stensætter med store kampesten fra stranden opsatte et nyt stykke kirkegårdsmur i dens sted.²¹ Senere lå en ÷degnebolig og efterfølgende en ÷skole i det sydøstre skel.²²

Gravskik. N. S. Bøgh bemærkede 1770, at alle begravedes på sydsiden, de fattige dog på nordsiden af koret.²³ Senere fandtes kirkegården opdelt efter ejerlav.²⁴

BYGNING

Kirken er en romansk bygning af granit med skib og smallere kor. Den gennemgik en del ændringer i løbet af middelalderen. Koret blev væsentligt forhøjet, og kor og skib fik indbygget hvælv. Et våbenhus blev føjet til skibets sydside, og et tårn blev opført i vest. Kirkens orientering er omtrent solret med en lille afvigelse mod syd.

Den *romanske kirke* bestod af skib og et lavere og smallere kor. Kirkens *grundplan* er uregelmæssig; skibet har en ret kraftig tilspidsning mod øst, fra 9,9 m ved vestgavlen til 8,7 m ved østgavlen, mens koret bliver 20 cm bredere fra vest mod øst.

Materiale og teknik. Murene er rejst af rå kampesten over en skråkantet sokkel (s. 4074, fig. 1). Kor og skib har et skifte kvadre over soklen og har hjørnekæder på de bevarede østre hjørner.

Døre og vinduer. Den oprindelige *syddør* er bevaret og i brug. Dørens ydre (fig. 7) er vandret overdækket af en monolit og har ligeledes vanger af hver en monolit.²⁵ Den oprindelige tærskel af to glatslidte kvadre er bevaret. Døren har anslagsfalse ca. 22 cm fra ydre murflugt, hvortil svarer en fals, der er hugget i underkanten af overliggerens bagside. Den indre dørniche (fig. 8) har oprindeligt haft smigede vanger og overdækkes af et rundbuestik, der ligeledes er smiget. Den østre

Fig. 4. Kirkeriste (s. 4076). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Cattle grid*.

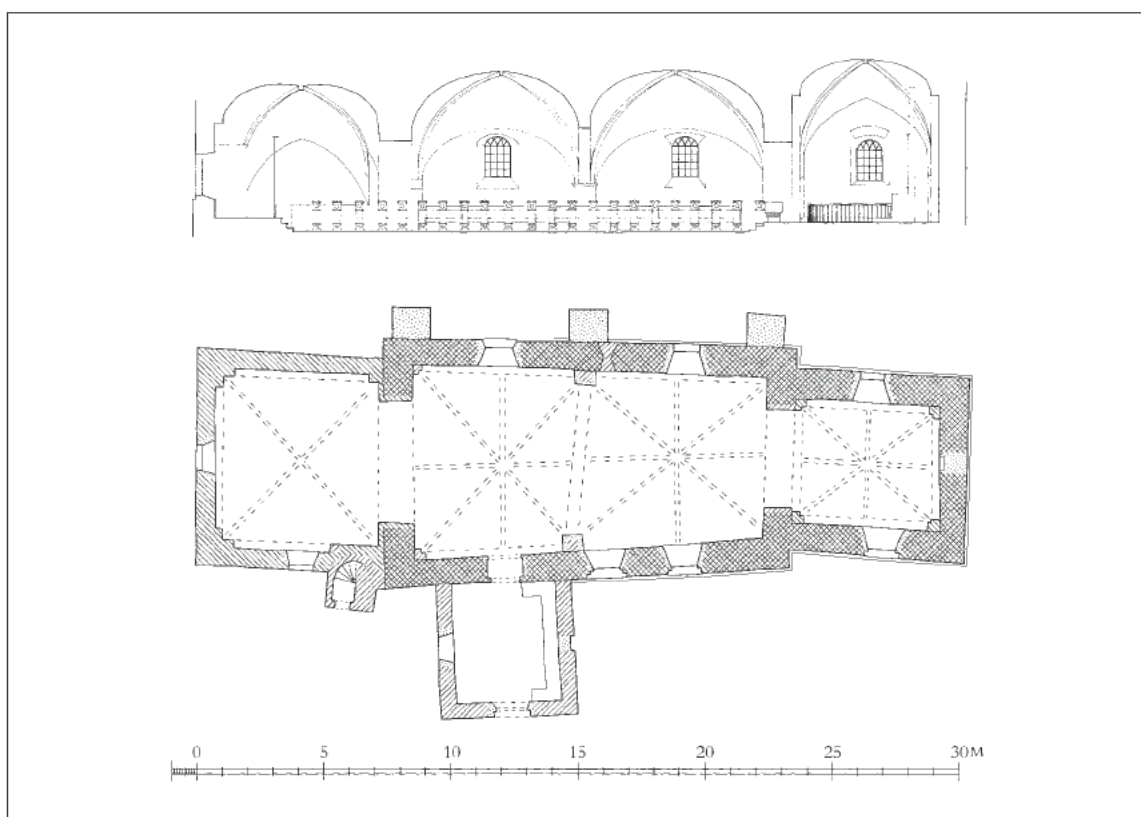

Fig. 5-6. 5. Længdesnit af kirkerummet set mod nord. 1:300. Målt og tegnet af Lehn Petersens Tegnstue 1969. 6. Plan. 1:300. Målt af Lehn Petersens Tegnstue 1969, suppleret af Kirstin Eliassen og tegnet af Freerk Oldenburger 2017. – 5. *Longitudinal section looking north*. 6. *Plan*.

vange er skalmuret i forbindelse med dørføjenes flytning til indre murflugt (jf. s. 4088). En norddør har ikke efterladt sig synlige spor i murværket.

Et rundbuet, dobbeltsmiget *†romansk vindue* i skibets nordside anes såvel indvendig som udvendig og ses i skibets tagrum (fig. 58), hvor det kun er delvist tilmuret. Den smalle lysning har fals til en nu forsvundet træramme.

Indre. Kirkens indre er ligeledes af rå kamp, kor-buen er dog ommuret i tegl (jf. s. 4084). Såvel kor som skib har oprindeligt haft fladt loft, der i koret giver sig til kende i nord- og sydmuren ved et vandret tilbagespring i murflugten.

Taggavl. Korets kampestensgavl er bevaret (fig. 9 og 59). Rester af den oprindelige triumfmur står bevaret i tagrummet. Den er højest på midten som lukkemur mod korets vestre skjoldbue (fig. 61) og må således være nedrevet efter korets overhvalvning (jf. s. 4079).

Middelalderlige ændringer og tilføjelser. I løbet af middelalderen gennemgik kirken en lang række ændringer, hvis rækkefølge kun delvist lader sig fastslå med sikkerhed. I middelalderens seneste århundrede blev koret væsentligt forhøjet i forbindelse med indbygning af hvælv. Et våbenhus blev tilføjet på skibets sydside og et tårn med samtidige hvælv opført mod vest. Et trappetårn blev senere tilføjet på tårnets sydside. Endelig blev skibet overhvalvet.

Gavlkamme? En stump teglstensmurværk længst mod nord i triumfmurens østre murflugt (jf. fig. 61) er tydeligvis ældre end korets nedennævnte forhøjelse og udgør formentlig en sidste rest af en sekundær kam på den nu forsvundne romanske triumfgavl.

Korets forhøjelse. Koret forhøjedes betragteligt, ca. 15 skifter, så det fik fælles tagflade med skibet. Forhøjelsen er opført af munkesten i munke-

skifte, og murene afsluttes foroven af en dobbelt falsgesims.²⁶ Korets *hvælv* er ottedelt med retkantede halvstensribber og med skjoldbuer langs alle vægge; de hviler på enkeltfalsede hjørnepiller. Skjoldbuerne har en vederlagsmarkering af et løberskifte til alle sider.

Koret må være forhøjet og have fået indbygget hvælv inden korbuens ombygning (jf. s. 4084), idet hvælvene dels har skjoldbuer til alle sider og dels tydeligvis er opbygget op imod den da endnu bevarede triumfmur.

Korets østgavl forhøjedes samtidig med korets langmure med bevarelse af den romanske gavltrekant i fuld højde. I forhøjelsens teglstensmurværk ses (jf. fig. 9) tre små vinkelformede båndblændinger, to i nord og en i syd, der må udgøre den sidste rest af en sammenhængende blænding, som har fulgt konturerne af en række nu forsvundne kamtakker.

Det relativt lave, rektangulære *tårn* (fig. 11) er lidt smallere end skibet og rejser sig i tre stokværk med gavle i nord og syd. Det er opført af murenken i polsk skifte over en syld af kampesten. Murene afsluttes foroven af en tredobbelt falsgesims. Murene i nederste stokværk er usædvanligt tynde, blot ca. 70 cm, mens de i de øvre stokværk er væsentligt kraftigere (jf. ndf.).

Tårnet har i syd og vest haft oprindelige vinduer, der i vid udstrækning indgår i de nuværende åbninger. Indvendig ses over begge den oprindelige fladbuede overdækning (jf. fig. 12).

Tårnrummet åbner sig mod skibet med en relativt lavt spændt spidsbuet tårnbue. Tårnets hvælv er et krydshvælv med retkantede halvstensribber og med en kvadratisk slutsten. Skjoldbuerne mod nord, vest og syd, der er en sten dybe og en sten høje, vekselvis en løber og to bindere, bæres af lave, kraftige enkeltfalsede piller, der er opført

Fig. 7-8. Romansk syddør (s. 4077). 7. Yderside. 8. Inderside. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Romanesque south door. 7. Outside. 8. Inside*

Fig. 9. Koret (s. 4078) set fra øst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The chancel seen from the east.*

i forbandt med murværket. Den østligste del af sydvæggen har (jf. fig. 12) en bred forstærkning svarende til skjoldbuernes dybde. Forstærkningen præges af ændringer i dens vestre hjørne samt foroven, men kan for hovedpartens vedkommende være samtidig med tårnrummet i øvrigt.²⁷ Parallellt til fænomenet med tynde mure og kraftige skjoldbuer optræder bl.a. i kirkerne i Rynkeby (tårn), Viby (vestforlængelse) og Stubberup (vestforlængelse); alle i Bjerger Herred. Den nordøstre er senere ombygget (jf. s. 4092). Hvælvets østkappe hviler på murede forlæg over tårnbuen. De regelmæssigt placerede stilladsbomhuller (jf. fig. 12) respekterer skjoldbuernes forløb og viser, at såvel buer som hvælv er oprindelige.

Murværket i mellemstokværket er, som nævnt, kraftigere end tårnrummets og bæres indvendig delvist af skjoldbuerne. Stokværket har østligst på sydsiden en fladbuet dør i et udvendigt spidsbuet spejl, der nu delvist er skjult af trappehusets top

(jf. s. 4084 og fig. 11). Døren har indvendig en halvstens anslagsfals i vest, mens bredden i øst, hvor dørbladet har været ophængt, er en hel sten (fig. 13). En tydelig, lodret revnedannelse er formentlig forårsaget af rust i nu fjernede stabler. Døren har været tilgængelig fra en udvendig fritrappe. I nord og syd er tillige et fladbuet vindue med halvstensfals ud- og indvendig.

Udvendig markeres overgangen til klokkestokværket i nord, vest og syd af en savtaksfrise, og herover er mod nord og syd nær hjørnerne rektangulære blændinger, der firdeles af stavværk (jf. fig. 11). Midt i vestsiden er et lille, fladbuet, faldset glamhul i et udvendigt, fladtpændt spidsbuet spejl. Større glamhuller i nord og syd er sammenkomponerede med de kamtakke gavles blændingsdekoration.

Det nordre glamhul har halvstensfals og er spidsbuet under et højt spejl med tvillingdelt stik af to kvartcirkelbuer på en aftrappet, muret kon-

Fig. 10. Kirken set fra nordøst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The church seen from the north east.*

Fig. 11. Tårnet (s. 4079) set fra syd. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The tower seen from the south.*

sol. Udvendig er falsene ført ned til fem skifter over savskiftet, og her, umiddelbart under glamhullet, er en, nu i ydre murflugt tilmuret, tvedelt glug med en hel sten bred post og overdækket af to 'halve' fladbuestik (fig. 12). Gavlfoden markeres på begge sider af glamhullet af en frise af rektangulære blændinger, adskilt af lodretstillede løbere. Herover flankeres glamhullets spejl af to højblændinger med kvartcirkelstik.

Den søndre gavl må oprindeligt have haft en tilsvarende udformning, men præges nu af adskillige ommuringer; således er hele gavltoppen med

bueslag over blændinger og spejl fornyet i små sten, ligesom glamhullet er forlænget nedad med fjernelse af gluggen herunder, og muligvis tillige med ommuring af stikket over glamhullet. Åbningen er noget behugget i siderne i forbindelse med ophængning af klokken her (jf. s. 4111).

Klokkestokværkets indre har et en halv stens tilbagespring i omtrent halv højde til alle sider. Gavlene har yderligere et en halv stens tilbagespring; det søndre højereliggende end det nordre. Derudover har den nordre yderligere et tilbagespring i højde med øvre hanebånd.

Fig. 12. Tårnrummet (s. 4081) med murforstærkning bag trappehuset (s. 4084) set mod sydvest. Foto Arnold Mikelsen 2016. – Tower interior with wall reinforcement behind the stairwell, looking south west.

Et *trappehus* (jf. fig. 11) er sekundært tilføjet. Det er hugget dybt ind i tårnets sydøsthjørne (fig. 6), hvor det har forårsaget en ommuring af den vestre del af forstærkningen under søndre skjoldbue (jf. s. 4081 og fig. 12).²⁸ Trappehuset er opført af munkesten, afsluttes foroven af en tredobbelt falsgesims og har pulntag ind mod tårnets sydside. Den kraftige kampestensokkel er nyere (jf. s. 4087). Adgang er ad en lille fladbuet dør i den vestlige del af trappehusets sydside. Døren har anslagsfals på indersiden. Trappen er en vindeltrappe uden spindel; den overdækkes af fladbuede halvstensstik på den allernederste del, herefter følger vandrette binderstik af sten på fladen og den øverste del igen af fladbuede halvstensstik. Den er her muret ind i falsen på den ældre overdør (jf. ovf.). Trinene er for størstedelen udbedret med gule sten. En lille fladbuet glug, der forløber

Fig. 13. Trappehusets overdør i tårnets mellemstokværk (s. 4081). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Overdoor of stairwell on middle floor of tower.*

Fig. 14. Glug under glamhullet i klokkestokværkets nordside (s. 4083). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Peephole beneath belfry light in north side of belfry floor.*

skråt gennem muren i den østlige del af trappehusets sydside, giver lys til trappen.

Skibets hvælv er ottedelte med retkantede halvstensribber og med skjoldbuer langs langvæggene; dog mangler denne i det østre fags sydside (jf. ndf.). Hvælvene bæres af enkeltfalsede piller i vesthjørnerne, mens tilsvarende piller mellem de to fag er skjult af en nyere forstærkning (jf. s. 4087). Over tårnbuen hviler hvælvet i forlæg, der blev muret samtidig med tårnets opførelse. Forlægget fremhæves af et let fremspringende løberskifte (jf. fig. 46). Det østre hvælv i skibet hviler på murede forlæg i triumfmuren over korbuen, der må være udvidet samtidigt som en relativt lav, bred bue. I skibets sydøsthjørne er bevaret den nederste del af en helstensdyb skjoldbue langs triumfmuren (jf. fig. 42). Ommuring af korbuen må derfor være udført relativt sent i hvælvslagningsprocessen.

Hvælvene er klart disponeret under hensyntagen til et ældre vindue midt i skibets sydmur (jf. s. 4088), idet den søndre hvælpille er forskudt et stykke mod vest. Den manglende skjoldbue i østfagets sydside erstattes delvist af et bueslag tværs over det ældre vindue (jf. fig. 18), ligesom indsættelsen af yderligere et vindue midt i faget (jf.

s. 4088 f.) har muliggjort opmuring af et forlæg til hvælvet. I forbindelse med hvælvslagningen afsluttedes langmurene med en tredobbelt falsgesims. Den dendrokronologiske datering af skibets tagværk til o. 1430 (jf. s. 4091) kan sandsynligvis ikke knyttes til hvælvenes opførelse. Hvælvene er kraftigt ombygget i 1800-årene (jf. s. 4087).

Fig. 15. Våbenhuset (s. 4086) set fra syd. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *The porch seen from the south.*

Fig. 16. Korbuens øvre del (s. 4084) set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Upper part of chancel arch, looking east.*

Et våbenhus (fig. 15) opførtes o. 1520 (jf. den-drokronologisk undersøgelse, s. 4091) ud for den romanske syddør. Bygningen er opført af munkesten i munkeskifte med enkelte kampesten og kvadre forneden og afsluttes foroven af en dobbelt falsgesims. Af den senere ombyggede dør er udvendig bevaret et bredt, spidsbuet spejl. Omtrent midt i østre flankemur er et lille, nu tilmuret, rundbuet vindue. Et eventuelt tilsvarende i vest er forsvundet ved gennembrydning af en større åbning (jf. s. 4090). Våbenhuset indre, i hvis østside er en muret bæk, har fladt bræddeloft med synlige bjælker. Det oprindelige loft lå omtrent en meter lavere og i højde med overkanten af skibets bevarede syddør. Det hertil hørende halvstensdybe tilbagespring i flankemurene skjules nu af en skalmuring med moderne teglsten. Våbenhuset har således haft styrtrumsloft. Den nu glat afsluttede gavl har tre spidsbuede højblændinger; den midterste er bredest og

har sål i gavlfodshøjde, mens de to flankerende forløber ned i det egentlige gavlmurværk og har sål omtrent i højde med dørens vederlagsniveau. I den midterste blænding en lodretstillet seks skifter høj og en sten bred glug med en fals i sålen. Stikkene over den midterste og den østre blænding er ommuret i forbindelse med nedskæring af den oprindelige, formentlig kamtakke gavlkam.

Eftermiddelalderlige tilføjelser og ændringer. En sekundær udhugning i den sydlige del af korbuens vestside (jf. fig. 16) er foretaget i forbindelse med opsætning af en lektorieprædikestol (jf. s. 4105). I vederlagshøjde er i begge sider af korbuen formentlig samtidig indsat remme til bæring af en bjælke i lektoriet.

En uregelmæssigt formet udhugning i murværket under det østre vindue i skibets sydside (jf. fig. 18) har sandsynligvis sammenhæng med en tidligere opsætning af prædikestolen (jf. s. 4105).

Fig. 17. Skibets vestre hvælv (s. 4087) med ommuring. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Western vault of nave with renovation.*

Kirken gennemgik en hovedreparation 1770 på foranledning af ejeren, kammerherre Jens Juell på Lundsgaard.²⁹

Et *muranker* med et nord-sydgående trækbånd af træ spændt ud tværs over korrummet lidt øst for midten og med synlige, lodrette forskud på murens ydersider tjener til hindring af udskridning af murværket. På loftet ses således tydelige revnedannelser i begge østhjørner. Ankeret kan ikke dateres nærmere.

Alvorlige sætninger i skibets murværk ansås i anden halvdel af 1800-årene så alvorlige, at der o. 1876 blev opført tre *støttepiller* på skibets nordside (jf. fig. 10). De er opført af små teglsten over en samtidig sokkel af afbanede granitsten. De har i omtrent halv højde en aftrapning, der afsluttes med en falsgesims og overdækkes af vingetegl ligesom den øvre afslutning, der har dobbelt falsgesims og tag i forlængelse af skibets tagflade.³⁰

Ommuring af skibets hvælv. Ovennævnte sætninger er formentlig forårsaget af tryk fra skibets hvælv, der kan være ommuret ved samme lejlighed. Begge skjoldbuer i nordsiden er undermuret og har nu et nærmest kurvehankbuet forløb. Den midterste hvælvpille i hver side blev forstærket med en skalmur, der foroven er afsluttet med et karnisformet kragbånd. Øverste halvdel af det vestre hvælv og noget mere af det østre blev ommuret i små, gule sten (fig. 17). Overgangen mellem den bevarede del af hvælvene og den ommurede giver sig til kende ved et markant knæk, ligesom hvælvene formentlig har fået en højere rejsning, hvilket har medført kapning af adskillige hanebånd i tagværket.

En granitsokkel blev indsat under tårnets trappehus efter kirkens syn 1882.³⁰

En lille *†*trækasse på tårnets sydside (jf. fig. 19) kan have tjent til opbevaring af kirkens beholdning af kul til opvarmning eller til kalk.

Fig. 18. Skibets sydvinduer, inderside. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *South windows of nave, inside.*

Af et ophæng til kirkens brandstige ses endnu tre kroge på skibets nordside (jf. fig. 10). De må være gået ud af brug senest ved opførelsen af ovennævnte tre støttestiler.

Gulvene i såvel kor som skib og tårnrum er af træ. Korets er hævet to trin over skibets med trætrin. Dele af trægulvet omkring døbefont, i korbue og under prædikestol lagt af ny 2010,³¹ mens de andre er lagt 1971.³² Gulvet i våbenhuset er af gule teglsten, lagt på fladen på tværs af bygningslængderetning.

†*Gulve*. Korgulvet af træ var 1844 forhøjet med et trin, men er 1971 sænket igen til det tidligere niveau (jf. ovf.).³³

Løfter. Ved kirkesynet 1631 var loftet over tårnets mellemstokværk 'helt forrådneth og der skal indlægges en ny bjælke, før man kan komme til at ringe med klokken'.¹⁸ Bræddeloftet udskiftedes 1893.³⁰

Døre. Flytningen af dørflojene i skibets syddør fra ydersiden til indersiden (jf. s. 4078) kan ikke

dateres. Et forslag 1971 om en tilbageflytning blev ikke gennemført.³⁴

Kirkens nuværende *vinduer* er indsat til forskellige tider. Et vindue i korets sydside er sandsynligvis indsat i forbindelse med korets forhøjelse og overhvalvning (jf. s. 4078 f.). Åbningen er fladbuet, udadtil enkeltfalset og med indvendige smige. Et falset, fladbuet vindue midt i skibets sydside er indsat før hvælvsbygningen (jf. s. 4084 f.), og dets øverste del er nu synlig fra skibets loft (fig. 62). Udadtil er vinduet dobbeltfalset, let ændret i lysningen i forbindelse med indsættelse af støbejernsrammer i 1800-årene. Indadtil mod kirkerummet (jf. fig. 18) er falsene borthugget, men ses stadig delvist på loftet. Et fladbuet, enkeltfalset vindue i skibets sydside, midt i østfaget, er som nævnt sandsynligvis indsat samtidig med hvælvsbygningen. Det er ændret på samme måde som de to ovennævnte.

Tre vinduer på kirkens nordside, et i koret og to i skibet, hidrører i deres nuværende udformning

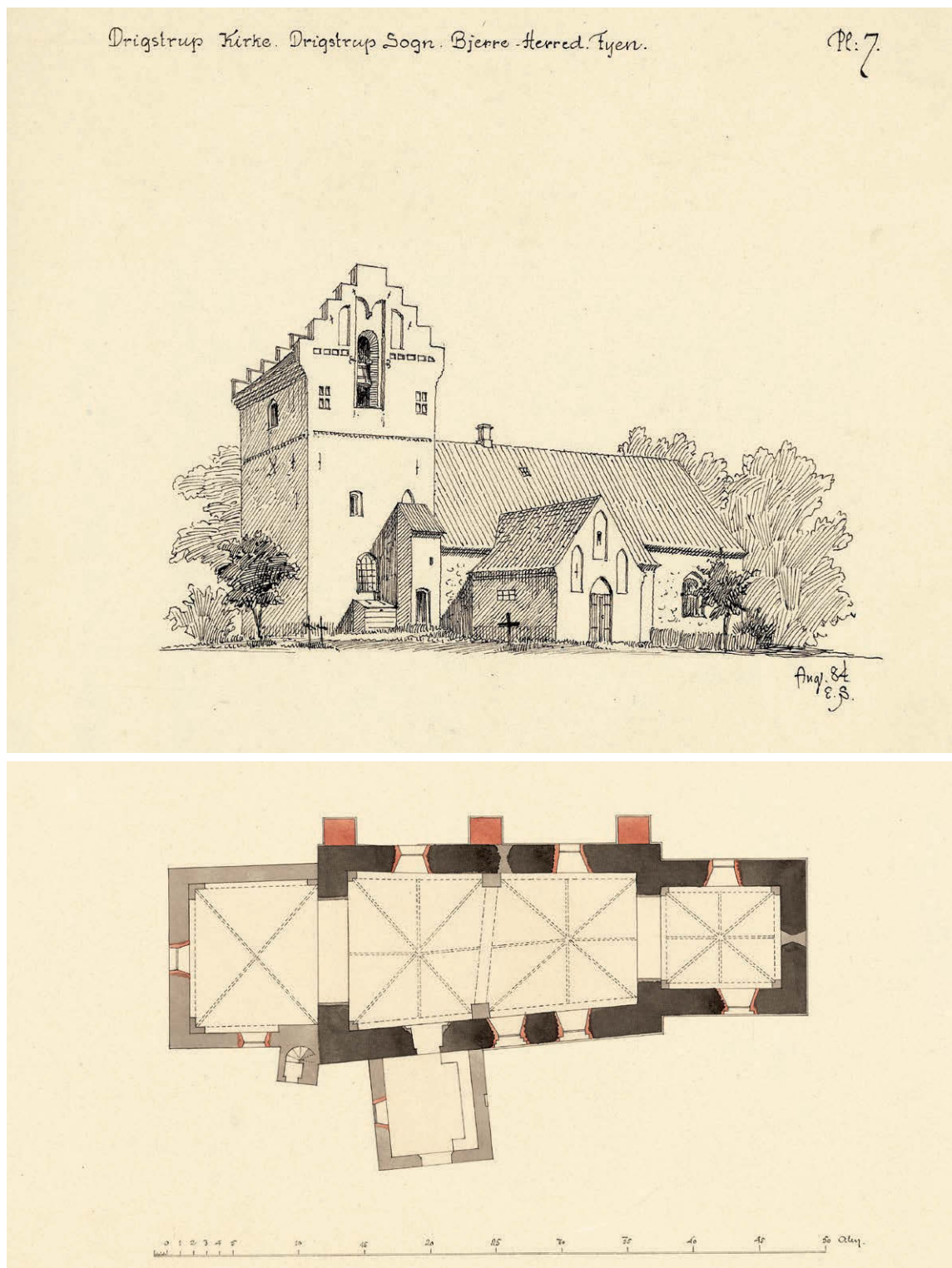

Fig. 19-20. 19. Prospekt af kirken set fra sydvest ved Erik Schiødte 1884. 20. Plan. 1:300. Målt og tegnet af Erik Schiødte 1884. – 19. *View of the church from the south west 1884. 20. Plan.*

Fig. 21. Skibets tagværk (s. 4090) set mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Roofing of nave looking west.*

fra den generelle indsættelse af støbejernsrammer i kirken, der også omfattede tårnets vest- og syd-vindue, dog indgår der tilsyneladende ældre dele i korets nordvindue. Rammerne er ikke omtalt i det bevarede kildemateriale, men de må være indsat i 1800-årenes sidste årtier.

Et tværrektangulært, tophængt vindue med støbejernsramme i våbenhusets vestmur må være indsat omtrent samtidig med kirkens øvrige vinduesrammer.³⁵

†*Vinduer.* I korets gavl er spor af et †fladbuet vindue, der er brudt igennem kampestensmuren. Åbningen, der sandsynligvis er samtidig med korets forhøjelse, er tilmuret bindig med såvel ydre som indre murflugt. Ved tilmuringen udsparedes en 74 cm bred niche forneden i tilmuringens inderside; den overdækkes af en vandret planke.

Tagværker. Korets tagværk består af seks fag med to hanebånd og højtsiddende krydsbånd, der skærer nederste hanebånd. Tagværket er numme-

reret fra øst mod vest med stregnumre i nord og firkantstik i syd. De tre østligste fag er stort set intakte; af de tre vestligste var der tilsyneladende kun spærstivere og spærsko bevaret. Af fire udtagne prøver kunne kun to dateres (jf. dendrokronologisk undersøgelse, s. 4091). Begge prøver, fra en spærsko og en spærstiver, hidrører fra det ombyggede 5. spærfags nordside. Dateringernes forskellighed, hhv. o. 1415 og o. 1480, viser, at der indgår genbrugstømmer i korets tagkonstruktion, der derfor ikke kan dateres nøjere.

Skibets tagværk består af 12 fag med to hanebånd og krydsbånd, der skærer nederste hanebånd samt korte spærstivere og spærsko. Spærskoene kan være oversavede bindbjælker. De seks østligste spærfag er nummereret fra øst mod vest med fortløbende stregnumre i syd og firkantstik i nord (fig. 22-23). De resterende seks fag er nummereret fortløbende fra øst med stregnumre i nord og firkantstik i syd. I adskillige tilfælde er

nedre hanebånd kappet af hensyn til de højtreste, ombyggede hvælv (jf. s. 4087).³⁶

Samtlige krydsbånd og hanebånd er bladede på spærenes vestside og har hageblade (jf. fig. 23), mens de lodrette spærstivere er tappede (jf. fig. 22). Alle numre er på spærfagernes vestside.

Tagværket kan (jf. dendrokronologisk undersøgelse, s.d.) dateres til o. 1430.

Våbenhusets tagværk består af fem fag med et hanebånd, spærsko og meget korte spærstivere. Det nordligste fag er nyt, af fyr. De øvrige fag er af eg med nogle udskiftninger. De er nummereret fra nord mod syd med stregnumre, der er anbragt på sydsiden af spær, spærfodder og spærstivere. Numrene er kun registreret i fagenes østside. Tagværket er dateret til o. 1520 (jf. dendrokronologisk undersøgelse, s.d.), hvilket må angive våbenhusets opførelse. Tårnets tagværk er nyere, af fyr.

Fig. 22. Skibets tagværk. 4. spærfag; spær, spærstiver og spærfod med nummerering (s. 4090). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Roofing of nave. 4. Truss; rafter, post and rafter foot with numbering.

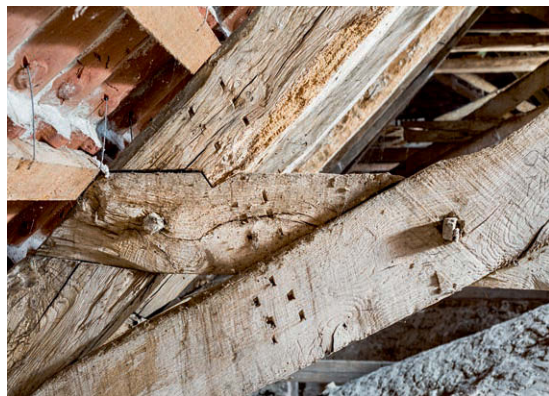

Fig. 23. Skibets tagværk. 6. spærfag; spær, hanebånd og krydsbånd med nummerering (s. 4090). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Roofing of nave. 6. Truss bay; rafter, collar beam and cross beam with numbering.

Dendrokronologisk undersøgelse. Der er i 2017 udtaget boreprøver af egetømmer i korets, skibets og våbenhusets tagværk.³⁷ Af de fire prøver fra korets tagværk kunne de to dateres til hhv. o. 1415 og 1480 (jf. ovf.). Af skibets syv prøver kunne de fem dateres, og de gav en datering o. 1430 (jf. ovf.). Våbenhusets to udtagne prøver kunne begge dateres og gav en datering o. 1520 (jf. ovf.).

Klokkestolen er ny, men der indgår genanvendt, ældre tømmer.

Tagbeklædning. Alle tagflader er dækket med håndstrøgne vingetagsten fra 1992.³⁸

†*Tagbeklædning.* Kirkens tagbeklædning synes også tidligere at have været af tegl, idet der 1631 i regnskabet konstateredes, at kirkens tegltag var brøstfældigt,¹⁸ og ved synet 1665 var der købt både bly og tagsten til tårnets tag.¹⁸ Igen 1701 har der været en større reparation med oplægning af tagsten.¹⁸ I løbet af 1800-årene var der gentagne reparationer af taget. Således blev skibets søndre tagflade omlagt 1848, tårnets 1850-51 og våbenhusets 1871-72.³¹ I årene 1975-81 blev der flere gange taget initiativ til en udskiftning,⁷ som dog først fandt sted 1992 (jf. ovf.). Kirkens tagbeklædning blev da også beskrevet som værende af betydelig alder.³⁸

Kirken *opvarmning* er siden o. 1984 naturgas.⁷

†*Opvarmning.* Da kirkeeejeren, grev Ahlefeldt, havde afslået at installere en *kakkelovn* i kirken, foretoges en indsamling blandt sogneboerne.³⁹ En

Fig. 24. Bemaling af tårnet (s. 4092). Foto Bent Longmose Jakobsen 2008. – *Paintwork in tower.*

kakkelovn blev 1869 indkøbt fra Jernstøberiet og Maskinfabrikken Phønix i Odense, og murermeister Hansen blev betalt for at opmure en skorsten.³⁹ Ovnens var placeret østligst i skibets vestre fags nordside, og skorstenen gik op igennem skibets tagryg (jf. fig. 19). Kirkeejeren indvilligede dog i at betale den forøgede assurancesum, der var en følge af installeringen af kakkelovnen m.v.³⁹

Da kakkelovnen ikke tilfredsstillende kunne opvarme kirken, blev en *kalorifer* 1899 indkøbt fra L. Lange & Co i Svendborg.²² Den blev anbragt i en kalorifergrav i tårnets nordøstre hjørne, og skorstenen, der gik op igennem tårnets tagryg (jf. fig. 2). Murermeister Petersen stod såvel for dette arbejde som for nedtagning af den tidligere skorsten i skibet.⁴⁰

Et nyt oliefyret *varmeanlæg* blev installeret 1971.⁷ Varmedningen blev ført ind under tårnets nordmur til den eksisterende kalorifergrav, efter at kaloriferen var fjernet.³¹

†*Murbehandling.* I forbindelse med udvendig kalkning af kirken 2008, registreres ældre farvespor på tårnets nord- og vestside. Ældst er en rødkalkning af murværket. Herefter er påført et eller to hvide kalklag, hvorpå er malet røde pletter med en diameter på 3,5–5 cm, de fleste 4,5 cm. De røde pletter er udført i en dybere rød teglfarve end ovennævnte rødkalkning og er påført med pensel. Pletterne begynder ca. 5 m oppe på tårnet, og overgangen fra det nederste hvide område er markeret med en ca. 8–12 mm bred malet streg i samme farve som pletterne (fig. 24). Over de røde pletter er 14–16 lag hvidtekalk.³¹

Der kendes flere paralleller til tilsvarende bemaling, således Revninge Kirke (Bjerger Herred, Odense Amt),⁴¹ Lyø Kirke (Svendborg Amt, Salling Hrd.),⁴¹ Årslev Kirke (Svendborg Amt, Vindinge Hrd.),⁴² samt Ovtrup Kirke (DK Ribe 1135 ff.).⁴²

†*Fortov.* 1882 blev o. 70 alen (ca. 44 m) af kirkens fortov brolagt.³⁰

Fig. 25. Kalkmaleri fra o. 1480-90, korets syd- og vestkapper (s. 4093). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Wall painting from c. 1480-90, south and west severies of chancel.*

KALKMALERI

Senmiddelalderligt kalkmaleri af begrænset omfang blev fremdraget 1971, fortrinsvis i korhvelvets søndre del. Når der ikke fremkom mere ved afdækningen, der ifølge konservator Gregers M. Lind var 'total', skyldes det formentlig, at skibets hvælv er omtrent helt ommuret (jf. s. 4087). Størstedelen af det fundne står nu fremme.⁷

Korets hvælv (fig. 25) har maleri fra o. 1480-90 i syd- og vestkappen. Bemalingen, der er udført med rødt og blå, har været tilskrevet det såkaldte Træskomalerværksted.⁴³ Foruden tre omhyggeligt passertegnede viekors og en seksbladet roset i hvælvets toppunkt ses en skælnsk fremstilling af en mand, der tilbyder sig til en kvinde.⁴⁴ Figurerne er grove og karikerede, med spidse næser og naragtige, tofarvede klæder. Manden har blotet lem og skræver nærmest hugsiddende, mens han balancerer en spand på hovedet og gør fagter

til kvinden. Hun spejler omtrent hans armstilling, med den ene hånd på hoften og den anden hævet i hans retning.⁴⁵ Optrinnet er blevet sat i forbindelse med fastelavnsspillene og deres obskøniteter,⁴⁶ men tematikken genfindes også i skæmteviser.⁴⁷ I katolsk tid har maleriet kun været synligt for gejstligheden i koret, hvor det kan tænkes malet som et vrægebillede på almuens moralske laster.⁴⁸

I tårnrummet findes to *viekors* (fig. 27), på hver side af vestvinduet, malet med rødt efter forudgående passerindridsning. Viekorsene, 44 cm i tværmål, er udformet som hjulkors med trefligede korsender inden for fire cirkelslag.

†*Kalkmaleri.* Tilsvarende †*viekors* fandtes tre steder i koret og to steder på skibets nordvæg, mens spor efter tilsvarende fandtes på andre vægge. Ældre †*viekors* af anden type fandtes på korets nordvæg og på nordvæggen i skibets vestfag. Korsene, hvis stamme var længere end tværar-

Fig. 26. Indre set mod øst, o. 1920(?). Foto i NM. – *Interior looking east. c. 1920(?)*.

men (ca. 33×25 cm), var omgivet af en rombe-figur tegnet med dobbeltkontur. Såvel korsender som rombehjørner havde 'treblad'.

I våbenhuset fandtes en $\dagger$ kalkmalet indramning af døren til skibet, i form af to rækker røde og hvide tern.

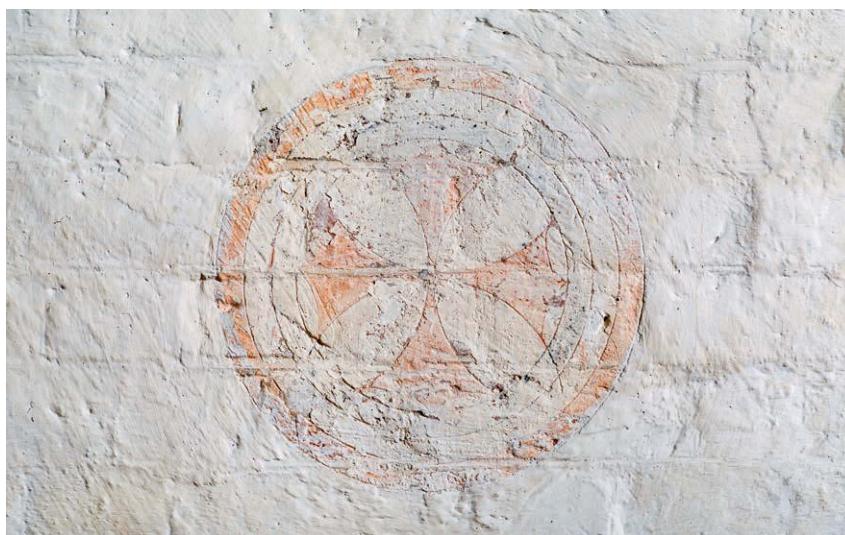

Fig. 27. Kalkmalet indvielseskors på tårnets vestvæg (s. 4093). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Wall-painted consecration cross on west wall of tower*.

Fig. 28. Kirkens indre set mod nordøst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Interior of church, looking north east.*

INVENTAR

Oversigt. Det ældste inventarstykke er den romanske døbefont, der er enestående blandt de fynske fonte. Fra den senere middelalder findes et korbuekrucifiks fra o. 1500. Dåbsfadet er et Nürnbergerarbejde fra 1500-tallet. En Christian III's bibel fra 1550 tjener atter som kirkens alterbog efter et par århundreder i privateje. Alterstagerne hidrører fra første halvdel af 1600-tallet. Prædikestolen er et enkelt arbejde i bruskbarok fra o. 1685. Et formodet altermaleri (Nadveren) må dateres til 1700-tallet. Klokken er støbt 1722 af Friderich Holtzmann, København. Alterkalken er udført af Rasmus Bonnesen i Kerteminde og er anskaffet 1765 af kirkeejeren Jens Juel til Lundsgård (1707–74), mens den yngre disk fra o. 1850 skyldes en anden Kertemindeguldsmed, Jacob Hansen, og bærer initialer for kirkeejeren C. J. F. Ahlefeldt-Laurvig. En klingpung er fra o. 1800, stolestaderne angiveligt fra 1838. Altertavlen fra 1843 har Bebudelsesmaleri af Christoffer Faber med forlæg i et maleri af J. L. Lund. Alterbordet, et rammeværk, er antagelig opsat samtidig med altertavlen. Orglet, med fire stemmer, er bygget 1971 af Frobenius.

Farvesætning og istandsættelser. Inventaret er bemalet med to grå nuancer, blå og violette pastelfarver samt

forgyldning farvesat 1971⁷ af Mogens Larsen i forbindelse med en indvendig istandsættelse under ledelse af arkitekt Ebbe Lehn Petersen.

Kirken blev 1770 sat i stand på foranledning af Jens Juel (1707–74) til Lundsgård.⁴⁹ Inventaret blev malet 1849 og 1882.³⁰

Alterbordet (jf. fig. 29), fra 1843 (jf. altertavle), er et rammeværk af fyrretræ, 166×80 cm, 104 cm højt. Forsiden har tre glatte, højrektangulære fyldinger, kortsiderne én. Bemalingen er grå.⁵⁰

Af *†alterklæder* vides ét 1702 at have været så 'gammelt og forslidt', at patronen agtede at skaffe et nyt.¹⁸ Et (givetvis rødt) *†alterklæde* fra o. 1900 med guld kors (jf. fig. 30) fandtes indtil 1968.

Altertavlen (fig. 29), angiveligt fra 1843,⁵¹ har samtidigt maleri af Christoffer Faber (1800–69) og var oprindeligt udformet i en eklektisk historicisme (fig. 30), men fremstår siden en istandsættelse 1971 i en behersket nyklassicisme. Tavlen er arkitektonisk opbygget, storstykket kantet af glatte, korintiske frisojler, der bærer lav trekantgavl over tilbagetrukket frise. Det lave postament har

Fig. 29. Altartavle, angiveligt 1843, med Bebudelsesmaleri af Christoffer Faber efter J.L. Lund (s. 4095); samtidigt alterbord (s. 4095). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Altarpiece, said to be from 1843, with Annunciation painting by Christoffer Faber after J.L. Lund; contemporary Communion table.*

falset midtfelt og volutlignende småvinger med koncentriske cirkelsnit. Såvel trekantgavl, frise som arkitrav er tilføjelser fra 1971 (jf. ndf.). Be-

malingen, ligeledes fra 1971, omfatter grå bundfarve med lysere gråt og forgyldning på søjler og lister foruden blå og violette pastelfarver.

Fig. 30. Altertavlen (s. 4095), før istandsættelsen 1971. Foto Mogens Larsen 1968. – *Altarpiece before repairs in 1971.*

Altermaleriet, *Bebudelsen*, er malet af Christoffer Faber (1800–69)⁵² som en kopi efter J. L. Lunds maleri fra 1840 i Helsingør Skt. Marie Kirke (*DK Frborg* 356). Det usignerede maleri, olie på lærred, lysmål 166,5×133 cm, viser

ærkeenglen stående over for Maria, der sidder med hænderne samlet for brystet. Han peger på en vinranke, der vokser ind ad det rundbuede tvillingevindue. Maleriet er indsat i en profilramme.

Fig. 31. Madonna med barn, nyere kopi efter Bartolomé Esteban Murillos 'Rosenkransmadonna' (s. 4098). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Madonna and Child, recent copy after Bartolomé Esteban Murillo's 'Rosary Madonna'*.

En nyere kopi efter Bartolomé Esteban Murillos 'Rosenkransmadonna' (fig. 31),⁵³ tjente 1924–71 som altermaleri. Det usignerede maleri er udført i olie på lærred, lysmål 156×93 cm. En væsentlig forskel i forhold til originalen er fraværet af en rosenkrans, der må være udeladt af konfessionelle grunde. Farverne er desuden blegere og kontrasten mindre rig. Maleriet er nu ophængt i tårnrummet i en nybarok ramme.

Tavlen havde oprindeligt et højt og dominerende nygotisk $\dagger$ topstykke (jf. fig. 30),⁵⁴ der var let spidsbuet, med rundbuefrise og latinsk kors. En tilhørende $\dagger$ frise havde svejfede sider, to glatte, bredovale felter og hvilede på en flad $\dagger$ arkitrav. Fra første færd stod tavlen med en grå- og mørkebrun bemaling på rammeværket, grågrønt på søjler og gulbrun bund i frise og topstykke;

dertil bronzeforgyldning. 1882 blev tavlen antagelig ådret, og senere bemaledes den med en rødbrun bundfarve ledsaget af sort og forgyldning. 1924 blev Fabers maleri udskiftet med kopien efter Murillo (ovf.).⁵² 1952 blev tavlen nystafferet ved M. Jørgensen, Over Kærby.⁵⁵ Den er senest istandsat 1971 efter forslag ved Mogens Larsen, der gav tavlen sin nuværende fremtræden.

Løse altermaleri(er). 1) Et $\star$ (?)maleri, måske fra o. 1700, der nu findes i Nationalmuseet (inv. nr. D 8996), er i museets protokol indført med proveniens i kirken, hvilket delvist skyldes en forveksling med altermaleri nr. 2.⁵⁶ Maleriet, der som det nedennævnte viser *Nadveren*, er udført i olie på egepanel, lysmål 135×96 cm.⁵⁷ Det fremstår delvist renset for en yngre overmaling, idet den oprindelige baggrund er fremdraget.⁵⁸ Denne udgøres af en i dybden aflang hal med violette vægge, i hvis ende der står en barok altertavle med Kristi Opstandelse. Forgrundens nadver-scene omkring et bredrektangulært bord tilhører derimod den yngre overmaling. En prøveafdækning af Johannesfiguren, der hviler ved Jesu bryst, har vist, at den sekundære bemaling ikke følger konturerne i det oprindelige maleri.

2) Et maleri af *Nadveren* (fig. 32) er formentlig fra 1700-tallet og har antagelig hørt til $\dagger$ altertavle nr. 2, hvis storfelt 1770 netop havde nadvermotiv. Maleriet er udført i olie på træ, lysmål 108,5×92 cm. Det viser Jesus med opadvendt blik og hænderne samlet foran brystet. Disciple-ne sidder omkring bordet, Johannes og Peter(?) på hver sin side af læremesteren og Judas tv. i forgrunden.

Mens loftet, vinduerne og bordet synes inspireret af grafik efter Leonardo da Vinci (tilpasset højformat), må forgrundens højre discipel have samme forlæg som altermaleriet fra 1827 i Sdr. Nærå (s. 3882). Maleriet henlå 1884 på våbenhusets loft. Det er nu ophængt i en glatprofileret ramme på sydvæggen i skibets vestfag.

$\dagger$ Altertavler. 1) Middelalderlig højaltertavle med 'trefoldighedsbillede',²⁰ formentlig i form af en Nådestol eller Nådefader (dvs. Gudfader fremholdende den døde Kristus),⁵⁹ foruden Maria og kirkens værnehelgen Skt. Nikolaj. Det var måske tilstedeværelsen af gudsmoderen og helgenen,

Fig. 32. Nadveren, løst altermaleri nr. 2 fra 1700-tallet, antageligt fra $\dagger$ altertavle nr. 2 (s. 4098). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Last Supper, painting no. 2 from 1700s, probably from $\dagger$ altarpiece no. 2.*

der 1589 fik biskop Jacob Madsen til at betegne den som en uønsket 'skarnstavle'.²⁰

2) muligvis fra o. 1600, omtalt 1770 af sognepræst N. S. Bøgh 1770. Tavlen var at dømme ud herfra arkitektonisk opbygget og omfattede et tredelt storstykke med malerier, der foruden et bevaret storfeltsmaleri af Nadveren (ovf.) viste Moses med Lovens Tavler (tv.) og Kristus (th.). De ledsagedes af tre bibelske indskrifter, måske på et postament, hhv.: 1 Kor. 10,16, 5 Mos. 12,32 og Ap. G. 10,43. Over storstykket sås de fire evangelister og malede indskrifter, fra venstre hhv.: Mattæus, Markus, Lukas og Johannes.⁶⁰ Øverst var to, sikkert sidestillede, malerier af Korsfæstelsen og

Opstandelsen samt skriftstederne 1 Kor. 15,3–4 og Joh. 11,25. Tavlen, som Bøgh kaldte 'gammel',⁶¹ kan ud fra beskrivelsen meget vel have været af baldakintypen.⁶² Det kan ikke udelukkes, at tavlens tekst og maleri helt eller delvist stammede fra istandsættelser o. 1702¹⁸ eller 1770.⁵⁰

To $\dagger$ sidealtertavler stod 1589 løst i korets nordside. Den ene viste Jomfru Maria i solgissel, utvivlsomt et billedskærerarbejde, eftersom biskop Jacob Madsen fandt, at det burde 'tages af' og erstattes af et krucifiks, der stod oven på den anden $\dagger$ sidealtertavle. Sidstnævntes hovedmotiv kendes ikke.²⁰

Alterkalk (fig. 33), 1765,⁶³ udført af Rasmus Bonnesen i Kerteminde og anskaffet af Jens Juel

Fig. 33. Altersølv (s. 4099). Kalk udført 1765 af Rasmus Bonnesen, Kerteminde og anskaffet af Jens Juel til Lundsgård, disken udført o. 1850 af Jacob Hansen, Kerteminde og anskaffet af C. J. F. Ahlefeldt-Laurvig til Lundsgård. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Altar plate. Chalice, 1765, by Rasmus Bonnesen, Kerteminde, procured by Jens Juel of Lundsgård, the paten c. 1850 by Jacob Hansen, Kerteminde, procured by C. J. F. Ahlefeldt-Laurvig of Lundsgård.

til Lundsgård (1707-74). Den 17 cm høje kalk har flad, ottekantet fod med kirkepatronens graverede våben og initialer: »JJ«. Skaftet er cylindrisk, knoppen linseformet og med ribbe, bægeret lille. Under foden ses stempler for guldsmeden (Bøje nr. 4334) og Kerteminde by.⁶⁴

Disken (fig. 33), tværmål 15,5 cm, skyldes Jacob Hansen, Kerteminde, og er anskaffet mellem 1837 og 1856 af Christian Johan Frederik Ahlefeldt-Laurvig til Lundsgård (1789-1856), hvis våben og initialer »C. J. F. A. L.« ses graveret på fanen. Bagsiden har stempler for guldsmeden (Bøje nr. 4342) og Kerteminde (Bøje nr. 4330).

†Altersølv. En forgyldt tåalterkalk blev (sammen med en messesærk) stjålet i marts 1664 af Peder Jensen fra Rudkøbing, som tidligere havde begået tyveri i Nørre Snede Kirke (Århus Amt), men var sluppet levende fra galgen, da strikken brast.

Fig. 34. Alterstager, o. 1600-50 (s. 4101). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Altar candlesticks, c. 1600-50.

Mens kosten fra Drigstrup formentlig blev tilbageleveret, idømtes tyven livstidsarbejde på Bremerholm.⁶⁵ En $\dagger$ disk anskaffedes 1765 sammen med den nuværende alterkalk.⁶³

En $\dagger$ oblateske af porcelæn anskaffedes antagelig 1892.³⁰

Vinskummeske, 1922, 16,5 cm lang, med daterende københavnsmærke og mærke for gardejn C. F. Heise.

Alterstager (fig. 34), o. 1600-50, af malm, 47 cm høje. Den tunge fod har attisk profil, det bastante balusterskaft talrige ring- og hulled.

En *alterbog* (fig. 35), Christian III's bibel fra 1550,⁶⁶ er indbundet i rødbrunt læderbind med

akantusmønster i syv omløbende borter og udstyret med fligede og punslede hjørnebeslag af messing. Bindet, der måske kan være oprindeligt, lukkes ved to nye messingspænder.⁶⁷ Ifølge påtegninger var bogen i kirkens besiddelse »(15)78«,⁶⁸ men blev 1704 købt af Fal Pedersen i Diernæs (Hoptrup S., Haderslev Amt). Den forblev i hans slægts eje indtil 1941, da kirken generhvervede den fra en handlende i Åbenrå.

$\dagger$ *Bøger*. Et middelalderligt $\dagger$ missale ('pergamentsmessebog') omtaltes 1589 af biskop Jacob Madsen.²⁰ Samme år fandtes desuden Hans Thomesens $\dagger$ salmebog (1569), $\dagger$ kirkeordinansen og Luthers lille $\dagger$ katekismus.⁶⁹

Fig. 35. Alterbog, Christian III's bibel 1550 (s. 4101). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Altar book. Christian III's Bible, 1550.*

Fig. 36. Lukasoksen, detalje af korbuekrucifiks o. 1500, under istandsættelsen (s. 4102, jf. fig. 37). Foto Verner Thomsen 1972/73. – *Ox of St. Luke, detail of chancel arch crucifix, c. 1500, during repairs (cf. fig. 37).*

Tre *messehagler* i liturgiske farver er udført af hhv. Elisabeth Hofman 1991 (grøn, med korsmotiv på ryggen), Trine Enemærke 1995 (lilla, med gaffelkors på ryggen) og Jette Nordborg 2001 (hvid, med gaffelkors på ryggen).

En 'smuk' †*messehagel* af blå fløj fandtes 1589.²⁰ Det var måske den samme, der 1702 blev udskiftet, da den var gammel og forslidt.¹⁸

Altersranken (jf. fig. 28), med slanke, drejede balustre fra o. 1843,⁵² var tidligere hestekoformet (jf. fig. 30), men er siden 1971 omtrent trekvart-cirkulær. Lysegrå og pastellblå bemaling.

Korbuekrucifiks (fig. 36–37), o. 1500. Figuren, 118 cm høj, hænger i strakte, svagt skrånende arme og med let krummede hænder. Det døde hoved, med tovsnoet tornekrone, er faldet ned mod højre skulder. Det lange hår danner to tykke lokker, fuldskægget som spiraler og uden skæring af moustache. Torsoen indsnævres ved taljen, lige under sidevunden, og det indsinkne mellemgulv lader ribbenene træde frem omtrent som en spids trekløverbue. Lændeklædet er kort og har snip mellem lårene og ved højre hofte. Fødderne er fastgjort med én nagle (højre over venstre). Det samtidige korstræ, 195×151 cm, har glorieskive,

dets glatte planker enkel kantliste og delvist fornyede korsblomster. Endemedaljoner med kantblade fremviser relieffer af evangelisternes symbolvæsener, med skriftbånd: Johannes (foroven), Mattæus (forneden), Lukas (tv.) og Markus (th.). Figuren er skåret med udhuling i ryggen fra nakke til lænd, de lidt korte arme er påsat ved bladning. Korstræet er samlet med dyvler ved glorieskiven.

Siden en istandsættelse 1971–74 står krucifikset med sine oprindelige farver på kraftig kridtgrund. De er bedst bevaret på figuren, hvor kun pletvise afskalninger er udbedret med nye farver (på ny kridtgrund), mens korstræets farver er mere fragmentarisk bevaret. Hudfarven er bleg, hvidgulig, med blodstriber fra tornekrone, sidevunde og naglehuller. Der er brunt på hår, skæg og tornekrone (sidstnævnte laseret); forgyldt lændeklæde med blå revers. På korstræet findes laseret rødt og grønt samt forgyldning af kanter, korsblomster og symbolvæsener. Sidstnævntes hvide skriftbånd viser sekundære navne med sort kursivskrift. Der påvistes fem yngre farvelag⁷⁰ ved istandsættelsen 1971–74, der foruden fremdragelsen af den ældste staffering omfattede snedkermæssigt arbejde af mindre omfang.⁷¹ Krucifikset hænger over korbuen, hvor det også hang 1884.

Døbefont (fig. 40–41), romansk, en monolit af rødlig granit med groft ristet udsmykning på kumme og fod. Dens højde fra det nuværende trægulv er 83,5 cm. Fodledet er kubisk med reliefhugget menneskehoved på et hjørne og tovsnoning på de andre. En kraftig vulst udgør skaftledet. Kummen (tværmål 72 cm) har rundstav foroven og forneden samt en bred fure på oversiden. Kummens flade dækkes helt af et ornamentalt netværk af korte linjer, mestendels lige eller svagt kurvede.⁷² På sydsiden ses en (kjortelklædt?) menneskefigur, vist forfra og med udstrakte arme (jf. fig. 40), måske Kristus.⁷³ Udsmykningens omløb deles ved (mindst) to søjler, den ene en snosøjle med to halvcirkelslag på kapitælet, den anden med zigzaglinjer på skaftet. Disse afgrænser tilsyneladende ikke figurativt indhold. Fodens fire sider har fladbuede dobbeltarkader, hvoraf sydsidens indrammer figurer, hhv. et livstræ (tv.) og et menneske, muligvis en kronet konge. De øvrige sider synes at være rent geometrisk udsmykket.

Fig. 37. Korbuekrucifiks o. 1500 (s. 4102). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Chancel arch crucifix, c. 1500.*

Fig. 38-39. 38. Dåbsfad, 1500-tallet (s. 4104). 39. Dåbskande, 1961, fra G. Erstad-Pedersen, Århus (s. 4105). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – 38. *Baptismal dish, 1500s*. 39. *Baptismal jug, 1961, from G. Erstad-Pedersen, Århus*.

Mouritz Mackeprang kunne 1941 ikke indpasse fonten i sin typologi og placerede den noget løseligt 'på overgangen til de ganske interesseløses skare', idet han også fandt udsmykningen 'alt

overmåde råt og barnligt gjort'.⁷⁴ Fontens simple indhugning må imidlertid have frembudt et ganske andet indtryk i sin oprindelige, antagelig polykromt bemalede tilstand.⁷⁵ Om end fonten afrensedes for bemaling o. 1882,³⁰ ses pletter af (nyere) hvid og grå farve, især på fod- og skaftled.⁷⁶ Det rustrede bånd lige under kummens øvre rundstav hidrører dog antagelig fra et jernbånd, der måske har fastgjort et *†*fontelåg.⁷⁷ Fonten stod 1589 antagelig i den søndre side af kirkens vestende (jf. *†*fontegitter), hvorfra den 1730 flyttedes til koret.²³ Den stod indtil 2010 ved korbusens nordre vange, nu i skibets nordøsthjørne.

Dåbsfad (fig. 38), et Nürnbergarbejde fra 1500-tallet, tværmål 52,5 cm, med drevet og punslet udsmykning. Omkring bundens centrale hvirvelroset løber to indskrifter, inderst ni forsirede majuskler gentaget $4\frac{1}{2}$ gange.⁷⁸ Heromkring en versalindskrift kantet af punslet buefrise med løvblade: »ich bart gelvck al:zeit« (jeg venter altid lykken),⁷⁹ gentaget fem gange, til dels uden sætningens subjekt. Yderst en vinranke med klaser og

Fig. 40. Romansk døbefont (s. 4102). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Romanesque font*.

korsblomster. Den smalle fane har punslet spidsbuefrise med rosetter og et sekundært hul til op-hængning. Fadet omtales antagelig 1770²³ og med sikkerhed 1884.

Dåbskande (fig. 39), 1961, af messing, 30 cm høj, fra G. Erstad-Pedersen, Aarhus.⁷ Korpus er kugleformet med graveret bladranke og omtrent konisk, korsbærende afslutning med retvinklet hank. Under den cirkulære fod ses mærke for firmaet.

En *†dåbskande* af porcelæn anskaffedes 1892.³⁰

†Fontegitter, med datering 1589 på lågerne ('dørene') og skriftsteder på gitteret: Mark. 16,16 og Gal. 3,27. 'Tralværket' stod 1770 sydligt i kirkens vestende, da uden funktion, eftersom døbefonten 1730 var flyttet til koret.²³

Prædikestolen (fig. 42) fra o. 1685 er et enkelt barokarbejde, der omfatter en kurv på fem fag og en lydhimmel. Kurven har hjørnестillede snosøjler med vinranke og drueklasekapitæler samt glatte, rektangulære felter med kantende flammeliste. Mens den gennemløbende frise er glat, prydes fremspringene på det høje postament skiftevis

af kerubhoved og bruskmiske. Hængestykkerne har bladmaske, tunger og gennembrudt akantus.

Den ottekantede *lydhimmel* har gennemløbende, glat frise og topstykker svarende til kurvens hængestykker. På hjørnerne står drejede kuglespir, hængelisterne har tunger. Under loftet, der inddeles i otte felter ved flammelister, hænger en strømnetet helligåndsdue.

Farvesætningen fra 1971 svarer til altertavlens. Stolen er opsat ved skibets sydvæg, øst for østvinduet. Den bæres af to indmurede bjælker og tre drejede søjler (givetvis fra 1882). Den korte ligeløbstrappe med fyldingspanel i enkel udformning er helt ny.

Prædikestolen er opbygget efter samme skema som prædikestolen i Ryslinge (Svendborg Amt), der med sin skårne datering 1685 giver et dateringsmæssigt holdepunkt. Ligheden med Ryslinge-stolen er så nær, at den nok må tilskrives samme snedker. Fra første færd stod fyldinger og søjler i blankt træ, mens frise- og postamentfelter var stafferet med sort, gult og rødt. Stolen behøvede allerede 1702 reparation,¹⁸ og en istand-

Fig. 41. Livstræ (tv.) og menneskefigur (konge?), detalje af døbefontens fod, syd (s. 4102, jf. fig. 40). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Tree of Life* (left) and *human figure* (king?), detail of font base, south (cf. fig. 40).

Fig. 42. Prædikestol o. 1685 (s. 4105). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Pulpit, c. 1685.*

sættelse året efter mindedes med det malede Tårstal »1703«, ⁸⁰ der fejlagtigt har været opfattet som året for stolens tilblivelse. ⁸¹ En ensfarvet grå bemaling påvist ved farvearkæologiske undersøgelser ⁸² stammer antagelig fra dette år, mens en

senere hvidgrå bemaling kan have været fra 1839. Stolen blev 1882 flyttet til sin nuværende plads. Det forlød 1884, at den tidligere havde stået ved siden af korbuen. ⁸³ Ved samme flytning må den søndre herskabsstol være indrettet til opgangspa-

nel. Også en mørkebrun og lysegul ådring (med bronzering) må dateres til dette år.

En †prædikestol fra o. 1600 indikeres af bygningsarkæologiske spor at kunne have været af lektorietype (jf. s. 4086).⁸⁴ En sådan opbygning fremgår imidlertid ikke af skriftlige kilder. Stolen kan eventuelt være opsat efter biskop Jacob Madsens sidste visitats i kirken 1596²⁰ og under alle omstændigheder fjernet senest o. 1685 (jf. prædikestol).

Et †timeglas anskaffedes 1666.²¹

Stolestaderne (jf. fig. 28) er fra 1838.⁵² De har 114 cm høje, nyklassicistiske gavle med kanneleerede lisener på rombeprydet fodstykke samt stor, udskåret roset under lav trekantgavl. Plankeryg-

lænene er ligesom sæderne fra 1971. Bemaling fra 1971 med to grå nuancer og violet pastelfarve.⁸⁵

Stolerækkerne afsluttes i øst af to samtidige *her-skabsstole* (jf. fig. 46), hvoraf den nordre er bevareret i sin helhed, mens den søndre mangler låge og bagpanel. Gavlene (fig. 43) er udformet som stolestadernes, men højere (130 cm) og med tilføjelse af en guirlandefrise. Der er glatte fyldingspaneler svarende til alterbordsforsidens. Bemalingen er som de ordinære stolestaders. Den søndre stol har siden 1882 fungeret som opgangspanel for prædikestolen.

Ældre †stolestader blev istandsat 1770.²⁹

†Præstestol og †degnestol, begge opstillet i koret 1841 og fjernet 1882.³⁰

Fig. 43. Herskabsstol, angiveligt 1838 (s. 4107). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Family pew, said to be from 1838.*

Fig. 44. Klingpung, o. 1800 (s. 4108). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Collection purse, c. 1800.*

Et $\dagger$ skab til messeklæder og altersølv, der måske led overlast under et tyveri 1664 (jf. $\dagger$ altersølv), fik året efter repareret låger og låse formedelst 2 rigsdaler.¹⁶

Pengeblok (fig. 45), 1800-tallet. Den enkle, 100 cm høje blok, har smedjernsbeslag, ét møntindkast og dobbelt låsetøj.⁸⁶ Det høje fodstykke er antagelig nyere.

Fig. 45. Pengeblok, 1800-tallet (s. 4108). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Poor box, 1800s.*

Klingpung (fig. 44), o. 1800, 106 cm lang, med fornyet pose af rødt fløjl.

Dørfloje. Udvendig, en dobbeltfløjet plankedør af eg fra 1971. Indvendig, en dobbeltfløjet fyldingsdør fra o. 1900.

Orgel (jf. fig. 46), 1971, med fire stemmer, bygget af Th. Frobenius & Sønner, Kgs. Lyngby. Disposition: Gedakt 8', Principal 4', Rørflojte 4', Spidsflojte 2'. Det højrektangulære orgelhus, tegnet af Ebbe Lehn Petersen, har grå bemaling. I tårnrummet, opstillet nord for vestvinduet.

$\dagger$ Orgel (fig. 48), 1923 eller 1924, med fire stemmer, bygget af Eggert Froberg, Odense. Disposition: Bordun 16', Principal 8', Salicional 8', Flojte 4'. Svelle. Koppel M 4'-M.⁸⁷ Tegnet af Knud Lehn Petersen. Opstillet i tårnrummet i to afdelinger, flankerende vestvinduet. Spillebordet var placeret i det søndre orgelhus' nordre gav. Hvert af de to $\dagger$ orgelhuse havde en østvendt facade i form af et højrektangulært pibefelt, der foroven udsmykkes af et gennembrudt panelbånd. De to pibefelter indgik som andet og fjerde fag i en femdelt opbygning med neutrale panelfelter i siderne og en åbning i midten med indblik til vinduet. Tidligere anvendtes et $\dagger$ harmonium (jf. fig. 48).

Salmenummertavler (jf. fig. 28), o. 1900, til hængecifre; helt plane med svejftet afslutning og lysegrå bemaling. Måske oprindeligt til kridtskrift (jf. fig. 26).

Kirkestævnetavle, fladbuget, med hvid skriveskrift på sort bund; i våbenhuset.

Lysekroner. 1-2) (jf. fig. 12), 1941, fra Knud Eibye, Odense, med en krans af ni s-svungne arme, dobbeltørn på toppen af balusterstammen og stor

Fig. 46. Kirkens indre set mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Interior of church, looking west.*

Fig. 47. Kirkeskib (s. 4110). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Church ship.

hængekugle med profilknop. Begge er stemp-
let med firmanavn og årstal »1941«. Ophængt i

hhv. skibets vestfag og tårnrummet. 3) (Jf. fig. 46),
nyere, med en krans af otte s-svungne arme og
frugtformet hængeknop; i skibets østfag.

Kirkeskib (fig. 47), en navnløs, tremastet damp-
skruefregat med skorsten og 28 kanonporte. Bun-
den er rødmalet, det øvrige skrog sort og hvidt.
Skibsmodellen, der ophængtes ved gudstjeneste
28. aug. 1983, er bygget af Erik Larsen, Illebølle,
og skænket af svigerdatteren Astrid Bech Larsen
til minde om hendes fader Niels Bech, Drigstrup.
Skibet, der var tiltænkt navnet »Langeland«,⁷ er
angiveligt bygget efter modeltegninger af fregat-
ten *Jylland*.⁸⁸ Ophængt i tårnbuen.

En ny *†ligbåre* anskaffedes 1665 for to rigsdæ-
ler.¹⁸ En 'lille' *†ligbåre* manglede 1702.¹⁸

Klokke (fig. 49), 1722, støbt af Friderich Holtz-
mann, København, tværmål 102 cm, med versa-
lindskrifter, hvoraf dele fremgår af fig. 49, mens
resten kan suppleres fra ældre afskrifter. Mellem

Fig. 48. †Orgel, 1923 eller 1924, bygget af Eggert Froberg, Odense (s. 4108). Foto
Ebbe Lehn Petersen o. 1971. – †Organ, built in 1923 or 1924 by Eggert Froberg, Odense.

Fig. 49. Klokke, støbt 1722 af Friderich Holtzmann, København (s. 4110). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Bell, cast in 1722 by Friderich Holtzmann, Copenhagen.*

halsens akantusborter læses: »Gloria in exc[elsis] deo. Me fecit Frid[e]rich Holtzmann«⁸⁹ (Ære være Gud i det høje. Friderich Holtzmann gjorde mig). Legemet bærer et rimet vers over kirkeejeren: »[Anna Sidonia] af Putbusch friherinde/ [til Lundsga]rd eiere om hende bær ieg minde/ [saa tit min] knæbel mig indvortis slaar og bancker/ [og jeg med lyden] min Guds folck til kircken sancker/ [fordi hun gunstig] loed igien min lyd

mig give/ [aar sytten hundrede] og der til toe og tyve«.⁹⁰ Der er to lister ved overgangen til slagringen. Klokken er ophængt i en slyngebom i det søndre glamhul, hvor den også fandtes 1881.²²

To *†klokker* hang 1589 i tårnet.²⁰ Den ene afleveredes måske ved klokkeskatten 1601. I hvert fald fandtes 1721 kun én klokke, da revnet 'fra ende til anden' og rimeligvis afgivet til klokkestøberen Friderich Holtzmann, København (ovf.).⁹¹

Gravminder. Ifølge sognepræst N. S. Bøghs beskrivelse 1770, fandtes der i kirken hverken gravsten eller tegn på begravelser.²³

Kirkegårdsmonumenter. 1) (Fig. 50), o. 1847, over gårdmand Ole Hansen, *5. marts 1798 i Over Kærby, †9. sept. 1847 sammesteds. Det nygotiske støbejernsmonument, 149 cm højt, er udformet som et højt spidsbuet felt med stavværk, over-

Fig. 50. Kirkegårdsmonument nr. 1 (s. 4112), o. 1847, af støbejern, over Ole Hansen (1798-1847). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Churchyard monument no. 1, c. 1847, of cast iron, to Ole Hansen (1798-1847).*

Fig. 51. Kirkegårdsmonument nr. 2 (s. 4113), o. 1860, af støbejern, over Dorthea Marie Nielsen (1855-59). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Churchyard monument no. 2, c. 1860, of cast iron, to Dorthea Marie Nielsen (1855-59).*

lappet af to tilsvarende, lavere felter.⁹² Foroven i midtfeltet ses symbolerne bikube og høstredskaber fulgt af gravskriften med versaler, afsluttet af skriftstedet Sirak 2,15. I de nedre felters bueslag og i sviklen ses kalk, hjerte og anker i firpas. Herunder findes rimede vers, tv.: »Gud din røst adlyde vi/ naar du os bortkalder/ ingen dødelig er fri/ selv i kraftfuld alder/ men giv vi som Christus bød/ troens frugter bære/ da os skræk-

ker ingen død/ det os Christus lære« og »Her vor vandring kun er kort/ ofte mange sorger/ engang skal vi vandre bort/ blive himlens borger/ hisset er det rette ejet/ der vi leve rolig/ det Christus har i himmelen/ beskikket os en bolig«. I lapidarium ved syddiget.

2) (Fig. 51), o. 1860, over Dorthea Marie Nielsen, *28. marts 1855, †23. dec. 1859, formentlig en datter af Niels Sørensen (jf. nr. 3). Støbejernskors, 76,5×45,5 cm, med kølbuede trekloverender, enkelt kantliste og versalindskrift; forneden en palmette. På granitsokkel i lapidarium ved vstdiget.

3) O. 1860, over gårdmand Niels Sørensen, *7. febr. 1823, †3. febr. 1860 (jf. nr. 2). Monumentet består af en støbejernsplade (31×23 cm) med flammeliste, indsat i en rektangulær rød granit-

Fig. 52. Kirkegårdsmonument nr. 4 (s. 4113), o. 1866, af støbejern, over Hans Andersen (1814-66). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Churchyard monument no. 4, c. 1866, of cast iron, to Hans Andersen (1814-66).*

Fig. 53. Kirkegårdsmonument nr. 5 (s. 4114), over lægprædikanten Christen Madsen (1776-1829). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Churchyard monument no. 5, c. 1866, to the lay preacher Christen Madsen (1776-1829).*

sten, der krones af et 35 cm højt, plant kors. Pladens versalindskrift omfatter foruden gravskriften et skriftsted Joh. 18,37 og et vers: »Du mindes skal i kærlighed/ mens tiden sagde skride/ indtil vi i Guds herlighed/ staae frelste ved din side«. I lapidarium ved vstdiget.

4) (Fig. 52), o. 1866, over gårdmand Hans Andersen, *9. juni 1814, †6. jan. 1866 i Lille Viby. Støbejernskors, 109,5×76 cm, med tredobbelte kølbueender omkring rosetmedaljon, kølbuerne udfyldes af valmuer. Der er dobbelt kantliste, bladstilke i korsskæringen og gravskrift med versaler. For korsets fod desuden en bredoval plade med flammeliste, farvelhænder og indskrift på vers: »O frelser lad dog korset blive/ alt meer og

Fig. 54. Kirkegårdsmonument nr. 6 (s. 4114), 1944, over maleren Fritz Syberg (1862–1939), hugget af sønnen Hans Syberg. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Churchyard monument no. 6, 1944, to the painter Fritz Syberg (1862–1939), carved by his son, Hans Syberg.*

mere kjært for mig/ din gode aand mit hjerte
give/ den tro som hviler sig i dig/ indtil forlø-
ningstimen slaaer/ og kronen over korset staaer». I lapidarium ved syddiget.

5) (Fig. 53), 1869, over lægprædikanten og le-
deren af den fynske forsamlingsbevægelse Chri-
sten Madsen, ★marts 1776 i Munkebo, †19. febr.
1829 i Bregsnør. Mindesten i form af en spids-
buet stele af cementpudset sandsten, 167×53 cm,

med rektangulær hvid marmortavle, 55×37 cm,
hvorpå fordybet og sortmalet antikvaskrift. Et
hvidt marmorkors er ligeledes indfældet. Vestligt
på kirkegården.

6) (Fig. 54–56), 1944, over fynbomaleren Fritz
Syberg, ★28. juli 1862 i Faaborg, †20. dec. 1939
på Pilegaarden ved Kerteminde. Monumentet er
hugget af sønnen Hans Syberg (1895–1979) som
dennes sidste væsentlige billedhuggerarbejde.⁹³

Fig. 55-56. Fløje af kirkegårdsmonument nr. 6 over maleren Fritz Syberg (1862-1939). 55. Venstre fløj med motiver fra H. C. Andersens eventyr »Historien om en moder«, hugget af Hans Syberg (s. 4116, jf. fig. 54). 56. Højre fløj motiver fra skabelsesberetningen, hugget af Hans Syberg (s. 4116, jf. fig. 54). Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Wings of churchyard monument no. 6 to the painter Fritz Syberg (1862-1939). 55. Left wing with motifs from Hans Christian Andersen's tale "The Story of a Mother", carved by Hans Syberg (cf. fig. 54). 56. Right wing with motifs from the Creation, carved by Hans Syberg (cf. fig. 54).*

Det består af tre dele i rød Ølands-kalksten, et stort midterstykke, 173×90×24 cm, og to mindre sidestykker, hver især 169×50×16 cm. Midterstykkets høje relief viser maleren siddende i fuld figur med lærred og pensel, mens han studerer emnet for et maleri. Under portrættet læses navnet med store indhuggede versaler. Sidestykkerne har hver tre dybe, rektangulære relieffer (ca. 40×30 cm) med forlæg i arbejder af Fritz Syberg.⁹⁴ Tv. ses tre scener efter de pennetegtede illustrationer 1895–98 til H. C. Andersens eventyr *Historien om en moder*, fra oven: »Og da den gamle mand rystede af kulde ...«, »Har du ikke set Døden gå forbi ...« og »Der har du dine øjne, sagde Døden ...«.⁹⁵ Th. ses scener fra skabelsesberetningen, efter akvareller med titlerne (fra oven): »Det er ikke godt, at mennesket er for sig alene« (1 Mos. 2,18), »Og hun gav sin mand også med sig og han åd« (1 Mos. 3,6) og »Og hun undfik og fødte Kain« (1 Mos. 4,1).⁹⁶ Forneden biografiske data med fordybet kursivskrift. Reliefferne refererer foruden til malerens værk også til hans liv, idet venstre sidestykke kan hentyde til malerens fattige barndom i Faaborg og højre til den børnerige familie på Pilegaarden. Begge sidestykker er af bevaringsmæssige hensyn nu opstillet i våbenhuset, mens midterstykket endnu står på kirkegården ved tårnets vestmur med en transparent afskærmning.

(†)Kirkegårdsmonumenter. I lapidariet ved syddiget findes tre løse støbejernsplader fra o. 1850, alle 44×30 cm, med flammeliste og uden biografiske oplysninger af nogen art.⁹⁷ Typografiske forskelle i deres versalindskrift kunne antyde, at de hidrører fra tre forskellige monumenter, formentlig nu forsvundne *†*gravtræer: 1) Med femte vers af N. F. S. Grundtvigs salme »Kom, Gud Helligånd, kom brat« (*Den Danske Salmebog* nr. 305). 2) Med indskriften »Gud bevare ham i daabspagten samfund fra livets morgen til dets aften«, foruden Åb. 22,14; pladen har rosetter i hjørnerne. 3) Her læses: »I troen vandrede han mer/ sit levnet glad tilende/ og nu han af sin frelser kjær/ har faaet den fred han ventet/ i kjærlighed han mindes skal/ af hustrue børn saa kjære/ indtil de samles i Guds sal/ hvor der er godt at være«.

Af *†*gravtræer fandtes 1770 'en del' ifølge sognepræst N. S. Bøgh.²³

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Odense Amt i almindelighed henvises til s. 52–54 og forkortelser vedr. Odense Amt s. 56–59.

Arkivalier. LAFyn. *Bispearkivet*. Synsforretninger over kirker 1718–35 (*Bispeark*. Synsforretninger 1718–35); Synsforretninger over kirker og præstegårde 1872–98 (*Bispeark*. Synsforretninger 1872–98). *Odense Amtsprovstiark*. Korrespondance ang. Bjerger og Åsum Herreder 1823–24 (*Provstiark*. Korrespondance). *Drigstrup menighedsrådsarkiv*. Forhandlingsprotokol 1966–85 (*Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.). *Kerteminde-Drigstrup pastoratsarkiv*. Diverse dokumenter. (*Pastoratsark*. Div. dok.). *Stamhuset Lundsgårds arkiv*. Dokumenter vedr. Revninge og Drigstrup Kirker (*Stamhuset Lundsgård*. Dokumenter vedr. Revninge og Drigstrup Kirker). RA. *Rentekammeret, reviderede regnskaber*. Odense Provstis kirkeregnskaber 1664–71. (*Rtk. Rev. Rgsk. Kirkeragsk.* Rgsk. for Fyn).

NM. *Indberetninger*. Sophus Müller 1884 (bygning og inventar); Erik Horskjær 1941 (klokke); Mogens Larsen 1968 (inventar); Lehn Petersens Tegnesteue 1969 (inventar); Gregers M. Lind 1971 (kalkmaleri); Mogens Larsen 1971 (korbuekrucifiks); Verner Thomsen 1974 (korbuekrucifiks); Søren Weitemeyer 2005 (alterkalk); Susanne Trudso 2011 (kirkegårdsmonument).

Tegninger og opmålinger. NM. Erik Schiødte, 1884 (plan, prospekt, døbefont og alterstager); N. P. Jensen udat. (o. 1900) (plan); Lehn Petersens Tegnesteue 1969 (plan, længdesnit, inventar).

Litteratur. Birgit Bjerre Jensen (red.), »*Skønne Efterretninger*«. *Provst Bøghs beskrivelse af Kerteminde og Bjerger Herred 1770*, Odense 1995 (*Bøgh*).

Orla Hylleberg Eriksen, Dendrokronologisk undersøgelse af tagkonstruktion over Drigstrup Kirke, Odense Amt, NNU rapport nr. 17, Nationalmuseet 2017 (*Hylleberg Eriksen 2017*).

Historisk indledning ved Lasse J. Bendtsen, bygningsbeskrivelse ved Kirstin Eliassen, kalkmaleri, inventar og gravminder ved Lasse J. Bendtsen, heraf dog orgler ved Ole Beuchert Olesen. Oversættelser ved James Manley (engelsk) og Peter Zeeberg (latin). Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedso. Redaktionen afsluttet maj 2017.

¹ Jf. *Bøgh* 236; C. T. Engelstoft, »Munkebo Sogns Historie«, *FySaml* IX (1884), 355. Se endvidere Ebbe Nyborg, »Kirke og sogn i højmiddelalderens by«, Søren Bitsch Christensen (red.), *Middelalderbyen*, Danske Bystudier 1, Aarhus 2004, 142–45.

² *Frederik I.s Registranter*, 119 (28. okt. 1526), 121 (22. nov. 1526); endvidere *KancBrevb* 3. jan. 1553 og senere.

³ Ifølge en mundtlig tradition meddelt 1770 af sogne-

præst N. S. Bøgh skulle Drigstrup 'i ældgammel tid' have været anneks til Mesinge (Bjerger Hrd.). Ifølge overleveringen druknede den sidste anneks Havende Mesingepræst i Bodsby ved sognegrænsen. *Bøgh* 236, viderebragt i *DaAtlas* VI (1774), 568-69. G. Strøm mente at finde belæg for traditionen i det forhold, at der til Mesinge præstekald fra gammel tid har ligget en mensalgård i sognet. G. Strøm, »Efterretninger om Præster siden Reformationen i Rynkeby-Revninge, Dalby-Stubberup, Mesinge og Viby«, *FySam* VI (1873), 56-57.

⁴ Jens Rasmussen og Anne Riising, *Biskop Jacob Madsens visitatsbog 1588-1604*, Odense 1995, 154-5. C. T. Engelstoft tolkede dette som et relikv fra den tidlige relation mellem sognet og købstadsbebyggelsen, men der kan måske også peges på fiskeriets betydning i sognet. *Engelstoft 1884* (note 1), 355.

⁵ *DaMag* 4, II (1873), 50.

⁶ *Kronens Skøder* II, 471 (24. marts 1679); LAFyn. *Fynbo landsting*. Skøde- og panteprotokol 1646-1805. Skøde af 28. maj 1679, tinglyst 8. okt. 1679.

⁷ LAFyn. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

⁸ 1658 var angiveligt kun 4 ud af 35 bønder tilbage. *DaAtlas* VI (1774), 568-69.

⁹ LAFyn. *Bjerger herredsfogeds arkiv*. Justitsprotokol 1655-66. Tingsvidne 19. sept. 1664.

¹⁰ Evald Tang Kristensen, *Danske Sagn*, Aarhus/Silkeborg 1892-1901, II, nr. H31, H58, H215; V, nr. 1429, nr. 1562-63.

¹¹ *Bøgh* 237. Kirkegårdens areal udgjorde da som nu ca. 0,5 ha.

¹² Matrikelkortet (fig. 3) viser en tdegnebolig i skellet.

Ved nedrivningen af den senere tskolebygning sammesteds fandt man angiveligt 'en del knogler'. Harriet de Hemmer Gudme, »Nogle fynske kirkegårde og deres gravskikke«, *Fra Kvangård til Humlekule* 1974, 4, 39.

¹³ 1770 fandtes kirkegården 'smukt indhegnet med træer'. *Bøgh* 237.

¹⁴ *Gudme* 1974 (note 12), 40.

¹⁵ Ulrik Schrøder, »Kirkeriste på Fyn og Ærø«, *FyÅrb* 1981, 123-24; se endvidere Kai Uldall, »De gamle Kirkeriste«, *Hardsyssels Aarbog* 1932, 35-45.

¹⁶ LAFyn. *Bispeark*. Synsforretninger og andre indberetninger om kirkebygninger og kirkernes indkomst 1631-1702; *Bjerger herredsfogeds arkiv*. Justitsprotokol 1655-66. Tingsvidne 19. sept. 1664.

¹⁷ LAFyn. *Bispeark*. Synsforretninger og andre indberetninger om kirkebygninger og kirkernes indkomst 1631-1702. Aage Fasmer Blomberg stillede sig dog skeptisk over for det oplyste, idet den svenske hær 3. nov. 1659 måtte opgive et fremstød mod Kerteminde, da Hans Schacks tropper stod i kampstilling i Drigstrup og Kærby. Aage Fasmer Blomberg, *Fyns vilkår under svenskekrigene 1657-1660*, Odense 1973, 366-67.

¹⁸ LAFyn. *Bispeark*. Synsforretninger og andre indberetninger om kirkebygninger og kirkernes indkomst 1631-1702.

¹⁹ Begge udvidelser ved arkitekt Ebbe Lehn Petersen.

²⁰ *Rasmussen og Riising* 1995 (note 4), 154-55.

²¹ R.A. Rtk. Rev. Rgsk. Kirker. Rgsk. for Fyn.

²² LAFyn. *Stamhuset Lundsgård*. Dokumenter vedr. Revninge og Drigstrup Kirker.

²³ *Bøgh* 237.

²⁴ Det tidligste vidnesbyrd herom er en af kirkeejeren iværksat fordelingsplan fra 1823. Denne forbeholdt fire af syv afsnit for enkelte ejerlav, mens de resterende tre større afsnit hver især rummede flere ejerlav. LAFyn. *Stamhuset Lundsgårds arkiv*. Dokumenter vedr. Revninge og Drigstrup Kirker; *Provstiark*. Korrespondance. En skarpere opdeling findes i en yngre plan fra 1925. *Gudme* 1974 (note 12), 37-41.

²⁵ Dørens østre vange hælder markant mod vest, således at åbningens bredde aftager fra 113 cm i bunden til 105 cm i toppen.

²⁶ På biskop Jacob Madsens skitse af kirken fra 1589 (fig. 57) er angivet et kor, der er lavere end skibet. Da forhøjelsen af koret er foretaget tidligere (jf. dendrokronologisk datering s. 4091), markerede han formodentlig blot, at der er tale om et kor.

²⁷ Dette vil tillige kunne forklare skjoldbuens noget usædvanlige forløb et stykke ind i forstærkningens murværk. En forstærkning på dette sted må ses i sammenhæng med den oprindelige adgang til tårnets mellemstokværk, der er placeret umiddelbart herover (jf. s. 4081).

²⁸ Det kan ikke helt udelukkes, at hele forstærkningen stammer fra denne ombygning.

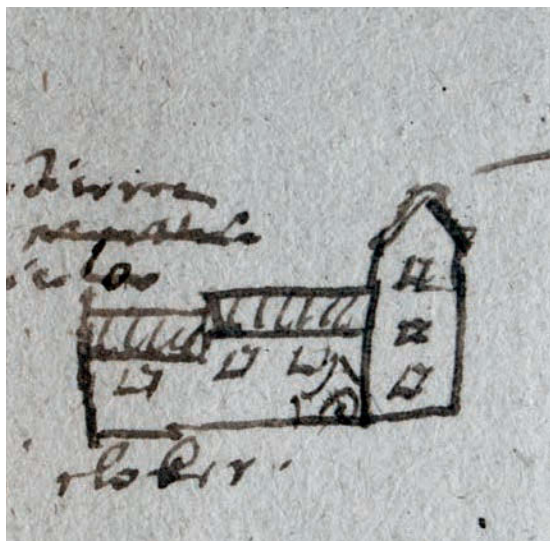

Fig. 57. Skitse af kirken i biskop Jacob Madsens visitatsbog. I LAFyn. Foto Mogens Vedsø 2011. — Sketch of tower in Bishop Jacob Madsen's book of visitations.

Fig. 58. Romansk vindue (s. 4078) i skibets nordmur set fra skibets tagrum. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Romanesque window in north wall of nave, seen from nave loft.*

²⁹ Bøgh 238.

³⁰ LAFyn. *Bispeark*. Synsforretninger 1872-98.

³¹ NM. Korrespondancearkiv. Opl. v. Bendt Longmose Jakobsen, C & W arkitekter a/s, Svendborg.

³² NM. Korrespondancearkiv. Opl. v. Lehn Petersens Tegnestue; LAFyn. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

³³ NM. Korrespondancearkiv. Opl. v. Lehn Petersens Tegnestue.

³⁴ Dog må der være foretaget ændringer ved denne lejlighed, idet en tilsvarende skalmuring af vestvængen er fjernet sammen med et 'indskudt' vandret loft under rundbuestikket. LAFyn. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

³⁵ Vinduets form og lave placering antyder en etablering, før våbenhusets loft blev hævet (jf. s. 4086).

³⁶ I forbindelse med fornyelse af tagbeklædningen 1992 (jf. ndf.) udbedredes tagværket. De fjernede stykker fra såvel kor som skib skulle gemmes til senere dendrokronologiske undersøgelser og indgår i disse (jf. dendrokronologisk undersøgelse, s. 4091). NM. Korrespondancearkiv. Ebbe Lehn Petersen.

³⁷ *Hylleberg Eriksen 2017*. Der blev i alt udtaget 13 boreprøver i korets, skibets og våbenhusets tagværk. Ni af prøverne kunne dateres. Alle boreprøver er udtaget gennem splintveddet, hvorved dette er smuldret bort på alle prøverne. De to daterede prøver fra koret,

Fig. 59. Korets romanske østgavl (s. 4078) set fra korets tagrum. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Romanesque east gable of chancel seen from chancel loft.*

korrigeret for manglende splint, giver en datering på hhv. o. 1415 (41330049) og o. 1480 (41330039). De to daterede kurver fra koret krydsdaterer ikke. De fem daterede prøver fra skibet (41331019, 41331039, 41331049, 41331059 og 41331079) giver, korrigeret for manglende splint, en datering o. 1430. Kurverne fra skibet krydsdaterer, og kurven 41330049 fra koret kan også passes ind. De to daterede prøver fra våbenhuset (41332019 og 41332029) giver begge, korrigeret for manglende splint, en datering o. 1520.

³⁸ NM. Korrespondancearkiv. Opl. v. Lehn Petersens Tegnesteue 1992.

³⁹ LAFyn. *Pastoratsark.* Div. dok.

⁴⁰ LAFyn. *Stamhuset Lundsgårds arkiv.* Dokumenter vedr. Revninge og Drigstrup Kirker. Skorstenen i tagrytgen er formentlig nedtaget kort herefter (er ikke på fotografi fra 1948–52), mens delen over hvælvene dog først blev nedtaget 1992. NM. Korrespondancearkiv. Ebbe Lehn Petersen.

⁴¹ NM. Indb. ved Mogens Larsen 1976.

⁴² NM. Indb. ved Kirsten Trampedach. Afdækningen er foretaget efter udgivelse af *DK Ribe*.

⁴³ Henrik M. Jansen, *Træskomaleren – Et fynsk kalkmaleriværksted i 1400-tallet*, Svendborg 1991, 31. Sissel E. Plathe har iværksat en forsøgsvis opløsning af værk-

stedskredsen, dog foreløbig uden at indskrive Drigstrups malerier i en ny sammenhæng (jf. NM's onlinedatabase *Kalkmalerier i danske kirker*, kalkmaleriinfo.natmus.dk). Se endvidere Mogens Larsen, »'Træskomaleren'« og »'Træskomalerens kreds'«, *DaKalkmalerier* 5, Kbh. 1991, 80–83; Ida Haslund, Martin W. Jürgensen og Sissel E. Plathe, »Husk på døden – om nyopdagede kalkmalerier i Kværndrup Kirke«, *NMArb* 2012, 102–15; Klaus Marthinus, *Træskomalerens tegn & billeder*, Aarhus 2013.

⁴⁴ Søren Kaspersen, »Bildende Kunst, Theater«, *Popular Drama in Northern Europe in the Later Middle Ages*, Odense 1988, 246.

⁴⁵ Figurernes armstillinger og måden hænder og fingre er udført på genfindes i Skrøbelev (Svendborg Amt), ligeledes relateret til 'Træskomaleren'.

⁴⁶ Søren Kaspersen, »Fastelavnskultur og kalkmaleri«, *Danske Kalkmalerier*, VI, Kbh. 1992, 224–27; Leif Søndergaard, *Fastelavnsspillet i Danmarks senmiddelalder – om Den utro hustru og fastelavnsspillet tradition*, Odense 1989. En ublu fastelavnstematik findes bl.a. i den såkaldte Markblomstmalers udsmykning i Tåning Kirke (*DK Århus* 4602).

⁴⁷ Se f.eks. H. Grüner Nielsen (udg.), *Danske Skæmteviser*, Kbh. 1927–28.

⁴⁸ Blandt parallelle eksempler kan nævnes Smørum

Fig. 60. Korets tagværk (s. 4090) og hvælv (s. 4079) set mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – *Roofing and vault of chancel.*

Kirke (Københavns Amt), hvor korets sydvestkappe nederst fremviser en mand, der urinerer i en spand. *Kaspersen 1992* (note 46), 225. Mens *Kaspersen 1988* (note 44), 244 berører motivkredsens moralitetsaspekt, har *Kaspersen 1992* (note 46), 227 anført figurernes spidse næser som et tegn på 'lystfiksering'. Se endvidere Michael Camille, *Image on the Edge: The Margins of Medieval Art*, London 2008 (1. udg. 1992), 95.

⁴⁹ *Bogh 238; DaAtlas VI* (1774), 568-69.

⁵⁰ Bordets første staffering bestod i gråt på rammeværk og lysegråt på fyldinger. Af yngre farvelag er konstateret okkergult, måske fra en ådring 1882. Indtil 1968 havde det en gråhvid bemaling.

⁵¹ NM. Indb. ved Lehn Petersens Tegnestue 1969.

⁵² Hannemarie Ragn Jensen, »Christoffer Faber«, Weilbach, *Kunstleks* (4. udg.), II, Kbh. 1994, 268.

⁵³ Murillos maleri fra o. 1650-55 findes i Prado-museet, Madrid.

⁵⁴ Farveundersøgelser tyder på, at stykkerne oprindeligt var sammenhørende.

⁵⁵ Nye farver var blågrå bundfarve, hvidt på søjler og omkring frisefelt foruden brune og bronzerede detaljer.

⁵⁶ Nationalmuseet erhvervede billedet 1916 fra den københavnske antikvitethandler Georg Larsen, der havde købt det fra en unavngiven snedker i Kerte-

minde. Agent Emanuel Martensen, Kerteminde, der året forinden havde forsøgt at sælge maleriet til museet, oplyste da at have fundet det på loftet på Lundsgård og angav selv Drigstrup Kirke som oprindelsessted. Dette blev i NM taget for pålydende, idet man fandt, at det erhvervede maleri 'utvivlsomt' måtte være identisk med 'et ældre, slet alterbillede henstående på våbenhusloftet' omtalt af Sophus Müller 1884. Det synes dog mere nærliggende, at Müllers indberetning snarere vedrørte det løse maleri (nr. 2), der endnu findes i kirken (ovf.). Dermed synes proveniensen ikke helt så sikker som antaget ved købet.

⁵⁷ Med den æggestavs- og tandsnitskantede ramme, der antagelig er oprindelig, er målene 165×126 cm.

⁵⁸ Den sekundære baggrund, der blev fjernet før 1916, af maleren Johannes Larsen, var en 'tarvelig grå sal med nøgne vægge'.

⁵⁹ Jf. også Sissel F. Plathe og Jens Bruun, *Danmarks Midaldrelige Altertavler*, Odense 2010, 186.

⁶⁰ Indskrifterne lød: »Sct. Matthæus facie hominis – de homine Christo exorsus est« (Matthæus har med menneskefremtoningen talt om mennesket Kristus), »Sct. Markus victorem mortis refert ore leonis« (Markus betegner ham med løveskikkelsen som den der overvinder døden), »Sct. Lucas forma vituli perhibet

Christum immolatum« (Lukas viser med kalveskikkelsen at Kristus er blevet begravet) og »Sct. Johannes – Aquila Logos Divinitatem testatur« (Johannes bevidner med øreskikkelsen ordets guddommelighed). *Bøgh* 237.

⁶¹ 'Ligefor ses Kristus at holde nadveren med sine disciple'. *Bøgh* 237.

⁶² Jf. f.eks. Munkebo (s. 4149).

⁶³ *DaAtlas* VI (1774), 568–69.

⁶⁴ Kalken er repareret 2005 ved guldsmed Søren Weitemeyer.

⁶⁵ LAFyn. *Bjerger herredsfogeds arkiv*. Justitsprotokol 1655–66. 28. marts 1664. Se endvidere Ole Nederland, »En fynsk kirketyv ved navn Peder Jensen«, *FyÅrb* 1987, 98–102.

⁶⁶ *Biblia det er den gantske hellige scriffit vdsæt paa Danske*, Kbh. 1550.

Fig. 61. Skibets triumfinur (s. 4078) og korets forhøjelse (s. 4078) set mod nord. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Chancel arch wall in nave and heightening of chancel.

⁶⁷ Bindet er senest istandsat 1983 ved bogbinder Axel Pedersen, Mesinge. LAFyn. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

⁶⁸ Signeret »HP« for sognepræst Hans Pedersen (-1578-1603).

⁶⁹ Rasmussen og Riising 1995 (note 4), 150.

⁷⁰ Istandsættelsesrapporterne beskriver dog kun tre af de yngre stafferinger. Idet deres forhold til de ubeskrevne stafferinger er ukendt, opregnes de her begyn-

dende med den ældste: 1) Hvid hudfarve, sort på hår og skæg, grønt på tornekrone; lændeklædet omtrent som nu. Rødbrunt korstræ med rødt og blåt. 2) En monokrom gulbrun bemaling. 3) Lys okkertonet hudfarve, laseret brunt på hår, skæg og tornekrone, bronze på lændeklæde. Korset egetræsådre med bronzerede detaljer.

⁷¹ Foruden de allerede nævnte supplerede korsblomster udskiftedes en sekundær jernnagle i figures fødder

Fig. 62. Senmiddelalderligt vindue (s. 4088) i skibets sydmur set fra skibets tagrum. Foto Arnold Mikkelsen 2016. – Late medieval window in south wall of nave, seen from nave loft.

med en ny af træ, og et hul i den øvre korsende, der formentlig stammede fra en nyophængning, blev repareret.

⁷² Der er tale om forbundne snarere end 'hinanden krydsende linjer' som anført af Mackeprang, *Døbefonte* 142.

⁷³ Ifølge Mackeprang blot en 'mandsfigur'. Mackeprang, *Døbefonte* 142. Sophus Müller fandt ved herredsberøjsningen 1884, at figuren muligvis bar sværd.

⁷⁴ Mackeprang, *Døbefonte* 142. Samme forståelse havde Sophus Müller ved herredsberøjsningen 1884: 'dårligt hugget granitdøbefont'.

⁷⁵ Se Karin Kryger, »Middelalderens bemalede sten-skulptur i Danmark«, *Hikuin* 3, 1977, 183-94 og Ulla Haastrup, »Bemalede romanske døbefonte i det middelalderlige Danmark«, *Hikuin* 22, 1995, 7-26.

⁷⁶ En mere udbredt hvid farve på nordsiden må hidrøre fra kalkning af muren, som fonten indtil for nylig stod tæt op ad.

⁷⁷ Jf. *DK Frborg* 703.

⁷⁸ Remsen svarer til varianten med syv bogstaver (se f.eks. s. 3754 og 3782 note 107), men med yderligere to bogstaver, hvoraf det ottende muligvis er et 'n' og det niende ubestemmeligt.

⁷⁹ Helge Kjellin, »Ornerade mässingfat och deras inskrifter«, *Äldre kyrklig konst* i Skåne, Otto Rydbeck & Ewert Wrangel (red.), Malmö 1914, 239-40.

⁸⁰ *Bøgh* 237; *DaAtlas* VI (1774), 568-69.

⁸¹ *Trap* (5. udg.), 12, 271.

⁸² Forud for istandsættelsen 1971 drøftede menighedsrådet 'fremdragelse af skriftsteder på prædikestolen'. Det er uvist, om disse blot var forudsat eller ligefrem erkendt. LAFyn. *Menighedsrådsark*. Forhandlingsprot.

⁸³ Udhugningen af murværk i korbuens sydside kan derfor ikke helt afvises at være relateret til denne opsætning fremfor en ftektorieprædikestol. En udhug-

ning af murværket under skibets østvindue må i øvrigt ligeledes vidne om en tidligere opsætning af prædike-stolen eller dens forgænger (jf. s. 4086).

⁸⁴ Ifølge Harald Langberg 1969 (NM. Korrespondancearkiv) kunne udhugningen 'være forårsaget af opgangen til en lektorieprædikestol'.

⁸⁵ Farveholdningen var oprindeligt hvidgrå. 1882 udførtes en gullig egetræsådring.

⁸⁶ En hængelås har fastgjort et hængsel foran nøglehullet.

⁸⁷ Eggert Froberg, *Leveranceoversigt* o. 1935, i Den Danske Orgelregistrant.

⁸⁸ Thalund, *Kirkeskibe* 54.

⁸⁹ Indskriften er suppleret efter Erik Horskjær 1941.

⁹⁰ Indskriften er suppleret efter Sophus Müllers delvise afskrift 1884. *Bøgh* 237 og *DaAtlas* VI (1774), 568-69 gengiver fejlbehæftede afskrifter.

⁹¹ LAFyn. *Bispeark*. Synsforretninger 1718-35.

⁹² Svarende til monumenter i Faaborg (*DK Svendborg* 804) og Øster Hæsinge. Aase Faye, *Danske Støbejernskors*, Kbh. 1988, nr. 22-23.

⁹³ Birgit Bjerre, »Hans Syberg«, *Weilbach, KunstLeks.* (4. udg.), 8, Kbh. 1998, 154-55. Gravstenens portræt er nært beslægtet med billedhuggerens portrætbuste af faderen fra 1939. Hans Syberg huggede 1931 en gravsten, der i mindre og noget lavere relief viste maleren Peter Hansen ved staffeliet (*DK Svendborg* 806).

⁹⁴ Jf. også Birgit Bjerre Jensen, *Hans Syberg*, Kerteminde 1995, 22.

⁹⁵ Genoptrykt i Erland Porsmose & Susanne Thestrup Truelsen, *Fynbomalerne og H. C. Andersen*, Kerteminde/Faaborg 2005, 91, 101, 117.

⁹⁶ Faaborg Museum inv. nr. 510, nr. 513 og nr. 517.

⁹⁷ Alle tre plader har været anvendt som kontravægte på orglets blæsebælg, hvor de blev fundet 1971. *Kirkebladet*, februar 1971.

DRIGSTRUP CHURCH

The church was built high in the terrain on the northwestern side of one of the hills of the Munkebo spit, around midway between Kertinge Nor and Odense Fjord. It is situated in the eastern outskirts of the village (cf. fig. 3).

Drigstrup is mentioned from 1526 on as an *annexe* to Kerteminde (p. 1913). This relationship has endured ever since, apart from 1931-79, when the church was annexed to Munkebo (p. 4125). The church is consecrated to the seafarers' saint St. Nicholas (*the patron saint*). In 1679 the Crown sold the *advowson* to the Drigstrup and

Revninge churches to Erik Banner of Oregård, who shortly afterwards sold it on to Hugo Lüt-zow of Lundsgård (Revninge Parish). The church belonged to this manor until it passed into *freehold* on 15 October 1940.

Building. The Romanesque church, which consisted of a nave and a lower, narrower chancel, was built in raw fieldstone over a chamfered footing. The original south door is preserved, and is in use. The exterior of the door (fig. 7) has as each side member a monolith, just as the lintel is a mono-

lith. A round-arched, double-bevelled †Romanesque window in the north side of the nave can be made out both inside and outside and can be seen in the loft of the nave (fig. 58). The interior of the church is also of raw fieldstone, while the chancel arch has been rebuilt in brick. Both chancel and nave originally had a flat ceiling. In the course of the Middle Ages the church underwent a succession of changes whose order can only partly be established with certainty. The chancel was substantially heightened to match the height of the nave, and eightfold vaults were built in with straight-edged half-brick ribs and with wall ribs along all the walls. Subsequently the nave was vaulted over. The vaults, which were rebuilt in the 1800s, are also eightfold with straight-edged half-brick ribs. A porch of brick with a recessed pediment (fig. 15) was built outside the Romanesque south door. A relatively low, rectangular tower, slightly narrower than the nave, rises in three floors with gables in the north and south. The walls on the lowest floor are unusually thin, only c. 70 cm, while on the lower floor they are considerably thicker. The tower interior opens up to the nave with a relatively low-spanning pointed tower arch. The tower vault is a groin vault with straight-edged half-brick ribs. The masonry on the middle floor, as mentioned, is thicker than that of the tower, and inside is partly borne up by the wall ribs. Easternmost on the south side the floor has a segmentally-arched door in an externally pointed-arched tympanum, which is now partly hidden by the top of the stairwell (fig. 11). Outside, the transition to the belfry floor is marked in the north, west and south by a sawtooth frieze, and above this to the north and south are belfry lights conceived as part of the recess decoration of the corbie gables. A stairwell built in large medieval brick (fig. 11) is a secondary addition. It is carved deep in the south east corner of the tower (figs. 6 and 12), where it has given rise to a rebuilding of the western part of the reinforcement beneath the southern wall rib. Access is through a small segmentally-arched door in the western part of the south side of the stairwell. In the latter half of the 1800s subsidence in the masonry of the nave was considered so serious that around 1876 three *buttresses* were built on

the north side of the nave (cf. fig. 10). In connection with the outside limewashing of the church in 2008, older traces of colour were registered on the north and west side of the tower in the form of red-painted spots (fig. 24).

Wall paintings. In the vault of the chancel a droll image of a man offering himself to a woman was painted around 1480–90 (fig. 25). The scene has been associated with the Shrovetide folk plays and their comical obscenities.

Furnishings. The oldest item of furnishing is the Romanesque font (figs. 40–41), which is unique among the Funen fonts. From the later Middle Ages there is a chancel arch crucifix from c. 1500 (fig. 37). The baptismal dish (fig. 38) is a Nuremberg work from the 1500s with dish decoration. A Christian III Bible from 1550 (fig. 35) serves once more as the church's altar prayer book after a couple of centuries in private ownership. The altar candlesticks (fig. 34) come from the first half of the 1600s. The pulpit (fig. 42) is a simple work in Auricular style from c. 1685. A presumed altar painting (Last Supper) must be dated to the 1700s (fig. 32). The bell (fig. 49) was cast in 1722 by Friderich Holtzmann, Copenhagen. The altar chalice (fig. 33) is the work of the silversmith Rasmus Bonnesen in Kerteminde and was procured in 1765 by the church owner Jens Juel of Lundsgård (1707–74), while the younger paten (fig. 33) from c. 1850 is by another Kerteminde silversmith, Jacob Hansen, and bears the initials of C. J. F Ahlefeldt-Laurvig. A collection purse is from c. 1800 (fig. 44), the pews are said to be from 1838. The altarpiece from 1843 (fig. 29) has an Annunciation painting by Christoffer Faber (1800–69), with a model in a painting by J. L. Lund. The Communion table (fig. 29), a framework, was probably set up at the same time as the altarpiece. The organ (cf. fig. 46), with four stops, was built in 1971 by Frobenius.

Colour scheme and repairs. The furnishings are painted in two grey shades, blue and violet pastel colours and gilding. In 1971 the colours were ascribed by Mogens Larsen to an interior refurbishing under the supervision of the architect Ebbe Lehn Petersen.